

Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji

Lakoseljac, Tiana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:942160>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Tiana Lakoseljac

**Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj
frazeologiji**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Tiana Lakoseljac

Matični broj:

0009078047

Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Željka Macan

Suradnik: mr. sc. Biljana Stojanovska

Rijeka, 17. rujna 2021.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Željke Macan.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Potpis

Tiana Lakoseljac

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Metodologija rada	7
3. Frazeologija i frazem	9
4. Antonimija	12
4.1. Frazeološka antonimija u konceptu (ne)uspjeha	12
5. Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji	14
5.1. Hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha	14
5.1.1. Frazemi s imenicom <i>uspjeh</i>	14
5.1.2. Frazemi s imenicama <i>postignuće</i> i <i>rezultat</i>	19
5.1.3. Frazemi s glagolom <i>pobijediti</i>	20
5.2. Hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu neuspjeha	20
5.2.1. Frazemi s imenicom <i>(ne)uspjeh</i>	20
5.2.2. Frazemi s glagolom <i>(iz)gubiti</i>	21
5.2.3. Frazemi s glagolom <i>propasti</i>	22
5.3. Makedonski frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha	23
5.3.1. Frazemi s imenicom <i>ycnex</i> ('uspjeh')	23
5.3.2. Frazemi s imenicama <i>постигнување</i> ('postignuće') i <i>резултат</i> ('rezultat')	28
5.3.3. Frazemi s glagolima <i>победу</i> ('pobijediti') i <i>добива</i> ('dobivati')	29
5.4. Makedonski frazemi koji pripadaju konceptu neuspjeha	30
5.4.1. Frazemi s imenicom <i>(ne)ycnex</i> ('(ne)uspjeh')	30
5.4.2. Frazemi s glagolom <i>губи</i> ('gubiti') i <i>пропаѓа</i> ('propadati')	33
6. Međujezična ekvivalencija	35
6.1. Potpuna međujezična ekvivalencija	35
6.1.1. Frazemi bez semantičke podudarnosti	40

6.2. Semantička međujezična ekvivalencija	47
6.3. Nulta međujezična ekvivalencija	48
6.3.1. Hrvatski frazemi bez frazeološkoga ekvivalenta u makedonskom jeziku ...	48
6.3.2. Makedonski frazemi bez frazeološkoga ekvivalenta u hrvatskom jeziku ...	50
7. Zaključak.....	53
8. Literatura	54
9. Prilog – prikupljena građa	55
10. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom jeziku	66
11. Sažetak i ključne riječi na makedonskom jeziku	67
12. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku	68
ZAHVALA.....	69

1. Uvod

Poimanje uspjeha u današnjem je društvu odraz subjektivnog stava, ali ipak postoje i općenite predodžbe o tome što se pod tim pojmom podrazumijeva. Često se uspjeh povezuje s poslovnim životom, što potvrđuje sintagma *uspješan posao*, a uz to ga uobičajeno određuje i ono materijalno, zarada, novac. Uspjeh, prema subjektivnom stavu, može biti i stjecanje diplome, posjedovanje *dobrog* automobila i rješavanje stambenog pitanja. Također, uspjeh se često povezuje i sa srećom, što potvrđuju sintagme *biti sretno ruke* i *sreća se nasmiješila komu*. Je li zbilja čovjek koji ima sreće i uspješan čovjek i je li sreća put do uspjeha? Prema Anićeveu rječniku (2000: 1263) definicija leksema **uspjeh** jest:

„postignuta svrha, povoljan završetak posla, *itd.*“

Što je onda neuspjeh? Ako bismo logički razmišljali, sve obratno od prethodno nabrojanoga. To znači da onaj tko nije riješio stambeno pitanje nije uspješan, da onaj tko nije bogat ili nema diplomu također nije uspješan. Prema istomu izvoru (2000: 626) **neuspjeh** je:

„nepovoljan ishod odluke, radnje, događaja i *sl.*“

I uspjeh i neuspjeh pojmovi su i koncepti koji podliježu individualnim definicijama, odnosno subjektivnom poimanju i doživljaju njihova ostvaraja, iako se određene tendencije u našem društvu mogu smatrati univerzalnima. Predodžbe o uspjehu i neuspjehu svoj su jezični izraz pronašle i u frazeološkome fondu hrvatskoga i makedonskoga jezika.

Kako bismo dodatno produbili definiciju uspjeha i neuspjeha, a možda stigli bliže tome mogu li se uspjeh i sreća te neuspjeh i nesreća staviti pod isti nazivnik, potražili smo definiciju uspjeha i neuspjeha u makedonskom rječniku (<https://bit.ly/3j84ggM>). Prema njemu je **uspjeh**:

„Позитивен резултат во некоја работа, спорт и сл., успешно завршување на нешто“

(*dosl.* pozitivan rezultat u nekom poslu, sportu i *sl.*, uspješan završetak nečega),

a **neuspjeh**:

„Немање успех, лош, неповолен резултат“

(*dosl.* biti bez uspjeha, loš, nepovoljan rezultat).

2. Metodologija rada

Područje koje je predmetom istraživanja provedenog za potrebe ovog diplomskog rada jest koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji. Prikupljena frazeološka građa crpljena je iz frazeoloških rječnika dvaju jezika – 1. Menac, Fink-Arsovski, Venturin (2014.) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb, Naklada Ljevak i 2. ДИМИТРОВСКИ, ШИРИЛОВ (2003.) *Фразеолошки речник на македонскиот јазик*. Скопје, Огледало¹. Dakle, bavit ćemo se kontrastivnom analizom na semantičkoj razini i pokazati sličnosti i razlike koncepta (ne)uspjeha između dvaju, provedenim istraživanjem, zastupljenih jezika.

Za potrebe prikupljanja frazeološke građe postavljen je kriterij prema kojemu se u nju uvrstilo samo one frazeme kojima jedna ili više sastavnica ili dio značenja čine imenice *uspjeh*, *neuspjeh* i *poraz* te njihove izvedenice, *postignuće* i *rezultat* te njihove izvedenice, glagoli *pobijediti* / *pobjeđivati*, *gubiti* / *izgubiti*, *poraziti* / *poražavati* i *propasti* / *propadati* te njihove izvedenice u hrvatskoj frazeologiji. Odnosno imenice *успех* ('uspjeh'), *резултат* ('rezultat'), *постигнување* ('postignuće'), *победа* ('pobjeda') *неуспех* ('neuspjeh'), *пораз* ('poraz') i njihove izvedenice te glagoli *добие* / *добива* ('dobiti / dobivati'), *губи* / *изгуби* ('gubiti / izgubiti') i *пропадне* / *пропаѓа* ('propasti / propadati'), *порази* / *поразува* ('poraziti / poražavati') i njihove izvedenice u makedonskoj frazeologiji.

Ukupno je prikupljeno 165 frazema, od čega 73 hrvatska i 92 makedonska. Ti se frazemi dijele u dvije glavne skupine, na one koji pripadaju **konceptu uspjeha** i na one koji pripadaju **konceptu neuspjeha**. Središnji dio rada predstavlja unutarjezična semantička analiza, a frazemi se dvaju njome obuhvaćenih jezika stavljaju i u odnos međujezične ekvivalencije. Uz makedonske se frazeme navodi njihov doslovan prijevod na hrvatski jezik u obliku zagradama i s napomenom *dosl.*

Na samome ćemo početku rada reći nešto više o frazeologiji i frazemu te postupcima koji se mogu koristiti pri njihovoj analizi, a zatim slijedi i poglavlje posvećeno antonimiji. Središnji dio rada obuhvaća dva poglavlja – o konceptu uspjeha i neuspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji i o međujezičnoj ekvivalenciji prikupljenih frazema.

Unutar prvih dvaju poglavlja frazemi će biti semantički analizirani. Donosi se i osvrt na koncept sreće i nesreće koji se povezuje s uspjehom i neuspjehom, odnosno o tome je li uspjeh percipiran

---

¹ Dimitrovski, Širilov (2003.) *Frazeološki rječnik makedonskog jezika*. Skopje, Ogdalalo

kroz što materijalno ili nematerijalno. Zatim će uslijediti kontrastivna analiza frazema hrvatskog i makedonskog jezika, odnosno njihova međujezična ekvivalencija. Frazemi će u tome poglavlju biti analizirani na način da se uspoređuju njihova slikovna, semantička i strukturna podudarnost i slijedom toga bit će razvrstani u kategorije potpune podudarnosti, djelomične podudarnosti, samo semantičke podudarnosti i nulte podudarnosti. Na kraju se donosi zaključak.

3. Frazeologija i frazem

Frazeologija ima dvojako značenje, ona označava **jezikoslovnu disciplinu** koja se bavi proučavanjem frazema, ali i **ukupnost frazema** jednog jezičnog sustava – u ovome slučaju bavimo se frazeologijom hrvatskog i makedonskog jezičnog sustava.

Kao samostalna jezikoslovna disciplina počela se razvijati u drugoj polovici 20. stoljeća kada je Vladimir Vladimirovič Vinogradov objavio rad *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku*. Do tada je bila usko vezana uz leksikologiju, a za njezin je razvoj najzaslužnije **rusko jezikoslovlje**. (Melvinger 1984: 84)

U Hrvatskoj frazeološka istraživanja započinju 70-ih godina 20. stoljeća s Anticom Menac i njenim radom *O strukturi frazeologizma*. U Makedoniji frazeološka istraživanja započinju u 60-im godinama prošloga stoljeća, no do danas nisu jasno postavljeni frazeološki kriteriji i obim frazema makedonskoga jezika. (Велјановска 2006: 9)

Jezik je živa tvar koja svakodnevno raste i razvija se. Nastaju nove riječi, neke riječi zastarijevaju, neke se riječi vraćaju iz pasivnog u aktivni leksik, u jezik ulaze posuđenice i tuđice. Iz tog razloga i frazeološki fond pojedinog jezika predstavlja otvoreni sustav.

Razvoj je makedonske frazeologije započeo pod utjecajem turskog jezika, a hrvatske posredstvom ruskoga. Makedonska jezikoslovka **Olivera Jašar-Nasteva** svojom je studijom *Македонски калки од турскиот јазик*² iz 1962. započela s istraživanjem frazeologije tako što je proučavala frazeme koji su iz turskoga jezika ušli u makedonski jezik. (Велјановска 2006: 10)

Drugi makedonski jezikoslovac koji se bavio frazeologijom je **Trajko Stamoski** koji je u studiji *Белешки за фразеологијата на нашиот јазик*³ proučavao frazeme koji su s, kako je navedeno, srpsko-hrvatskog jezika prevedeni na makedonski jezik. (Велјановска 2006: 10)

Ono po čemu se razlikuju hrvatska i makedonska frazeologija jest to da su, u frazeološkom rječniku makedonskog jezika iz 60-ih godina 20. stoljeća, osim frazema, navedene i poslovice, pozdravi, blagoslovi, kletve i krilatice. Tomu je tako zato što je upravo Trajko Stamoski u svojoj drugoj studiji, *Прашања на фразеологијата на нашиот јазик*⁴, uvrstio u frazeologiju

---

² Makedonski kalkovi iz turskog jezika (dosl.)

³ Bilješke o frazeologiji našega jezika (dosl.)

⁴ Frazeološka pitanja našega jezika (dosl.)

sve navedene oblike, a uz njih još i klišeizirane izraze i parole, no oni u noviji frazeološki rječnik, iz 2003. godine, nisu uvršteni.

Spomenut ćemo još makedonskog jezikoslovca **Kostu Peeva** koji se u svome jezikoslovnome radu, kao i hrvatska jezikoslovka Antica Menac, bavio ruskom frazeologijom i proučavao rad ruskog jezikoslovca Vinogradova. (Велјановска 2006: 10)

Kada govorimo o definiciji frazeologije i frazema te njihovoj klasifikaciji, ona je jednaka u hrvatskom i makedonskom jeziku. Dodatna klasifikacija koju možemo pronaći u makedonskom frazeološkom rječniku je ta da se uz određene frazeme navodi i jesu li arhaični, pripadaju li dijalektu, žargonu ili su književni izrazi.

Termini koji se mogu pronaći u literaturi vezani uz **frazem** su *stalni izraz, stalni leksički kompleks, idomatski izraz, idiomatska fraza, ustaljena fraza, okamenjeni izraz, okamenjena fraza, frazem, frazeološka jedinica, ...* Naziv **fraza** dolazi iz američkog govornog područja i nosi pomalo negativnu konotaciju, u našoj literaturi nije prihvaćen, no mogli bismo reći da se taj naziv u svakodnevnome govoru može često čuti. Ranije je upotrebljavan izraz **frazeologizam** zbog utjecaja ruske frazeologije, ali i **frazem** koji je danas ustaljeni naziv za osnovnu jedinicu frazeološkoga jezičnog sustava.

Što se tiče same definicije frazema, ona ne postoji kao univerzalna i općeprihvaćena, no za definiranje frazema možemo se poslužiti onim svojstvima frazema koje je istaknula **Antica Menac** (2007: 9). Ona kaže da se frazem ne stvara u govornome procesu, već se **reproducira u gotovome obliku**, on ima **stalan sastav i raspored sastavnica**, značenje samoga frazema ne izvodi se iz značenja pojedinih sastavnica jer neke od njih (ponekad i sve) doživljavaju **semantičku pretvorbu**, frazem uklapamo u rečenicu kao **njen sastavni dio** te je on **metaforičan, emocionalan, nacionalnog je karaktera i neprevodiv je na druge jezike**, o čemu će biti riječi u nastavku.

Možemo sumirati sve navedeno i reći da je **frazem sveza riječi koja se rabi kao gotova jedinica u kojoj je došlo do promjene ili gubitka značenja svih ili nekih sastavnica**.

Ono što još **Željka Fink-Arsovski** (2002: 6) dodaje ovoj definiciji je to da frazem mora imati najmanje dvije sastavnice te da je za njega karakteristična **slikovitost, snažna ekspresivnost** i najčešće negativno **konotativno značenje**.

Postoji nekoliko temeljnih pristupa analizi frazema:

1. strukturna analiza,

2. sintaktička analiza,
3. semantička analiza,
4. kategorijalna analiza i
5. konceptualna analiza.

Osim toga, frazemu se, prema Antici Menac, može pristupiti i na temelju aspekta **podrijetla, oblika i stila** dok Željka Fink-Arsovski navodi klasifikaciju frazeološke građe na **semantičku, sintaktičku i strukturnu**. U ovome će radu naglasak biti stavljen na semantičku analizu i to kontrastivnu jer se radi o usporedbi frazema dvaju jezika.

Ono oko čega su se također lomila koplja bio je i **opseg** samoga frazema pa je tako Matešić kao granicu uzeo dvije punoznačne riječi dok su Menac i Fink-Arsovski kazale da frazemi mogu biti i sa strukturom fonetske riječi. Stoga se razvila, kako ju naziva Filipović Petrović (2018: 55), donja granica frazema, a to je *fonetska riječ*, i gornja granica frazema, a to je *frazemska rečenica*. U središtu tih je granica *frazemska sveza riječi* i upravo je ona kao oblik najbrojnija.

4. Antonimija

Antonimija je jezična pojava značenjske suprotnosti među dvama leksemima, a te lekseme nazivamo **antonimskim parnjacima**. O suprotnosti leksema možemo govoriti samo ako su značenja suprotstavljenih leksema usporediva. Odnosno, leksemima koji su suprotstavljeni potrebno je, kako kaže Turk (2004: 87), zajedničko opće svojstvo koje osigurava semantičku ravnotežu leksema koji su suprotstavljeni.

Antonimiju je moguće definirati na mnoge načine, a možda najjasnije objašnjenje jest ono da je antonimija vrsta odnosa među leksemima unutar jezika koji su zbog svoje prirode povezani kao suprotni. (Šarić 1992: 178) Kao primjer antonima možemo uzeti lekseme *lijep – ružan, crn – bijel, čuven – nečuven*, ali i onaj primjer o kojemu će u ovome radu biti najviše riječi, a to je *uspjeh – neuspjeh*.

Postoje tri osnovna tipa antonima, to su 1. **binarni** ili komplementarni (pr. *istina – laž*), 2. **obrnuti** (pr. *Ana je kupila majicu od Petre. – Petra je prodala majicu Ani.*) i 3. **stupnjeviti** ili gradacijski (pr. *topao - mlak - hladan*) (Šarić 1992: 36) te možemo dodati i četvrti tip, odnosno slučaj u kojemu dolazi do **odsutnosti pozitivnog antonimskog parnjaka**⁵ (pr. *neženja - *ženja*). S obzirom na korijen koji čini lekseme, možemo govoriti o **istokorijenskim** i **raznokorijenskim** antonimima.

Kada bismo analizirali antonimski parnjak iz naslova ovoga rada (*uspjeh – neuspjeh*), mogli bismo reći da je riječ o binarnome i istokorijenskome antonimu.

4.1. Frazeološka antonimija u konceptu (ne)uspjeha

Antonimija se u ovome radu nameće sama po sebi upravo zato što su leksemi *uspjeh* i *neuspjeh* **antonimski par**. Prikazat ćemo nekoliko frazeoloških antonima koji su pronađeni tijekom prikupljanja građe koja je korištena za potrebe izrade ovog diplomskog rada. Antonimne frazeme Liljana Šarić razvrstava prema **glagolskoj, pridjevnoj i imeničkoj antonimiji** (2007: 85-94) stoga ćemo preuzeti njezinu podjelu.

Glagolska antonimija ostvaruje se suprotstavljanjem istokorijenskih glagola, ali može se ostvariti i suprotstavljanjem raznokorijenskih antonima. Tako je u hrvatskoj frazeologiji

---

⁵ Slučaj u kojemu postoji negativna inačica antonima, ali ne postoji pozitivan leksem koji mu značenjski odgovara. Tako primjerice postoji netko tko je *nevin*, ali ne postoji **vin*. (Turk 2004: 88)

potvrđen antonimski par **akcije rastu (skaču) komu, čemu (čije) – akcije padaju komu, čemu (čije)**. Strukturno i značenjski podudaran antonimski par potvrđen je i u makedonskom jeziku **му паѓаат акциите – му растат (скокаат) акциите**. U makedonskom je jeziku potvrđen još jedan antonimski par koji pripada glagolskoj antonimiji, to je **ја доби битката – ја загуби битката** (*dosl.* dobiti bitku – izgubiti bitku).

Pridjevska antonimija može se ostvarivati suprotstavljanjem istokorijenskih pridjeva, ali i raznokorijenskih kojima se označavaju suprotne karakteristike čega. U hrvatskom se jeziku tako javlja antonimski par **roditi se pod sretnom zvijezdom – roditi se pod nesretnom zvijezdom** te je u makedonskom jeziku potvrđen strukturno i značenjski podudaran antonimski par **роден е под среќна звезда / се родил под среќна звезда – се родил под несреќна звезда**.

U grafi prikupljenoj prema konceptu (ne)uspjeha u frazeologiji nije potvrđen primjer imeničke antonimije.

5. Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji

Unutar obaju jezika potvrđeni su frazemi koji se, prema unaprijed određenim i spomenutim kriterijima, mogu uvrstiti u koncept (ne)uspjeha. Ovo će poglavlje biti prikaz semantičke analize prikupljenih frazema. Najprije će biti analizirani hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha, a zatim hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu neuspjeha. Nakon toga slijedi promatranje tih dvaju koncepata i kroz prikupljenu makedonsku frazeološku građu.

Kako bi rad bio pregledniji, potpoglavlja su organizirana prema formalnom kriteriju prema kojemu su prikupljeni frazemi uvršteni u građu ovoga diplomskog rada.

5.1. Hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha

Ukupno je prikupljen 51 hrvatski frazem koji pripada konceptu uspjeha, odnosno koji kao sastavnicu ili dio svoga leksikografski potvrđenoga značenja sadrži lekseme *uspjeh*, *postignuće*, *rezultat* i *pobjeda* te njihove izvedenice. Frazemska se značenja donose prema ranije navedenim leksikografskim izvorima korištenima za potrebe ovoga rada.

5.1.1. Frazemi s imenicom *uspjeh*

Za označavanje uspjeha unutar frazeoloških sintagmi koriste se razni leksemi, prvi na koji nailazimo je leksem *akcija* koji se javlja u frazemu **akcije rastu (skaču) komu, čemu (čije)** u značenju 'izgledi za čiji uspjeh se povećavaju'. Leksem *akcija* ima mnogo značenja⁶, no u ovome se frazemu njegovo značenje odnosi na dionicu. Porast vrijednosti dionica proces je koji značenje ovoga frazema određuje kao pozitivno i već na samome početku vidimo kako se uspjeh indirektno povezuje s materijalnim.

Nadalje, javlja se i leksem *bod*, odnosno *bodovi* i *forma* koje možemo povezati sa sportom i zaključiti kako je put do uspjeha sličan natjecanju koje se odvija među ljudima. Frazemi su to **donosi (nosi) bodove komu što** sa značenjem 'donosi (nosi) uspjeh komu što, koristi komu što' i **biti u formi** sa značenjem 'biti dobro pripremljen za što, biti dobar u čemu, moći uspješno raditi (obavljati) što'. Također, potvrđena su tri frazema s leksemom *pogodak* koji nas mogu asociirati na igru gađanja, primjerice streličarstvo, alku ili pikado. To su frazemi **pogodak u**

---

⁶ *Akcija* je polisemni leksem koji može označavati 1. djelovanje, radnju, pothvat; 2. bank. dionicu; 3. organiziranu društvenu ili umjetničku djelatnost; 4. niz pokreta, zvukova i zahvata na likovno netradicionalnim materijalima 1960-ih godina (pov. umj.); i 5. akcijsku prodaju.

Definicija preuzeta prema: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

sridu, odnosno **pogoditi u sridu** i **pun pogodak** sa značenjem velikog uspjeha, odnosno ispravnog poteza u čemu.

Potvrđeno je i nekoliko frazema čije su sastavnice glagoli kretanja. To su glagoli *dogurati* (u frazemu **daleko dogurati (dotjerati)** u značenju 'postići uspjeh, uspjeti u životu, zauzeti visok položaj'), *krenuti* (u frazemu **krenulo je (krenut će, prošlo je, proći će) po dobru što** u značenju 'uspješno je započela (će započeti) kakva aktivnost, dobro je počelo (će početi što)'), *ići* (u frazemu **dobro ide komu, čemu <što>** u značenju 'ima uspjeha *tko*, postiže uspjehe *tko*, što, uspješan je *tko*, uspješno je *što*'), *proći* (u frazemu **dobro proći** u značenju 'uspješno (sretno) se izvući iz neprilike, proći bez loših posljedica, imati sreću'), *doći* (u frazemu **doći (stići) na zelenu granu** u značenju 'popraviti svoj položaj, oporaviti se od gubitaka, napokon uspjeti u čemu') te *uhvatiti / hvatati* (u frazemu **uhvatiti / hvatati korak <s kim, s čim>** u značenju 'dostići / dostizati *koga, što* u uspješnosti, izjednačiti / izjednačavati se *s kim, s čim*'). U navedenim frazemima možemo uvidjeti da je **uspjeh krajnji cilj**, put do njega može biti lak, težak, a ponekad vas do njega može dovesti i sreća. Na samome je početku postavljeno pitanje možemo li uspjeh povezati sa srećom, a vidjet ćemo da se to u frazeologiji hrvatskoga, ali i makedonskog jezika, nerijetko događa, iako se u definiciji leksema *uspjeh* ni u jednome od tih dvaju jezika oni ne dovode u vezu.

Postoji nekoliko frazema koji uspjeh u svojoj slici povezuju s vremenom, to su **imati svoj dan** i **pet minuta čijih** koji označavaju *čiji* uspjeh u danome trenutku.

U prikupljenoj su građi potvrđeni i frazemi koji poljoprivrednom terminologijom označavaju uspjeh. Frazem **urodilo je (urodit će) plodom što** sa značenjem 'postignut je uspjeh, uspješno je završeno *što*' sugerira nam da vlastiti rad treba njegovati, baš kao što se njeguje i poljoprivredno područje te ćemo na taj način postići uspjeh, baš kao što će poljoprivredno područje dati urod. Idući je frazem **prokrčiti / krčiti put komu, čemu** sa značenjem 'stvoriti / stvarati uvjete za uspjeh (pozitivne pomake), otvoriti / otvarati mogućnost za uspjeh (ostvarenje *čega*), omogućiti / omogućavati uspjeh *komu, čemu*'; krčenje bi bio prvi korak koji svaki poljoprivrednik mora obaviti da bi nešto posadio, a da bi potom iz toga došao urod. Dakle, *krčenje* je baza za rad i ostvarivanje rezultata, odnosno dolaska do uspjeha.

Nadalje, potvrđena su dva frazema u kojima imamo spominjanje spola. To su frazemi **prvo pa muško** i **žena zmaj**. Frazem **prvo pa muško** ne označava doslovno dobivanje podmlatka u obitelji, nego neočekivani uspjeh u prvome pokušaju, no vrijedi se zapitati zašto se njime aludira na to da je doslovno dobivanje prvorođenca muškoga spola uspjeh. To možemo povezati

s povijesnom težnjom da obitelj dobije nasljednika, a znamo kako je nasljedstvo uvijek išlo po muškoj lozi. S druge strane, frazem **žena zmaj** označava ženu koja je uspješna majka, poslovna žena i domaćica te se njime ističu sve ženine vrline i mogućnost da, uz obitelj, ostvari i poslovni uspjeh. Oba frazema iskazuju svojevrsno patrijarhalno mišljenje koje veću vrijednost daje muškarcu i činjenicu da je žena stvorena za odgoj djece i domaćinstvo. Ukoliko je, uza sve to, još i uspješna poslovna žena, naziva je se *zmajem* jer se smatra kako je zmaj (u razgovornome stilu, prema HJP: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) preneseno značenje za vatrenu i energičnu osobu koja je svemu dorasla. Iako je značenje toga frazema zapravo pozitivno, upravo zbog tradicionalnoga pogleda na svijet koji se nerijetko čuva upravo u frazeologiji, on može biti i (blago) negativno konotiran.

Potvrđena su tri frazema koji u svojem sastavu imaju leksem *sreća* ili njegovu izvedenicu. To su frazemi **imati više sreće nego pameti**, **sreća se nasmiješila komu**, **treća sreća**. Značenje svih navedenih frazema je da osoba ima uspjeha, odnosno sreće u čemu. Dakle, možemo se zbilja zapitati je li za uspjeh barem dijelom zaslužna sreća, odnosno sretne okolnosti u određenom trenutku.

Još je nekoliko frazema koji u svom sastavu ili značenju imaju leksem *sreća* ili neku njegovu izvedenicu, primjerice *sretan*. Jedan od tih frazema je i **roditi se u košuljici** sa značenjem 'biti sretan u životu, uspijevati u svemu, imati sreće (uspjeha) u svemu'. U tome frazemu vidimo kako je netko već po rođenju stekao svojevrsan uspjeh jer je rođen u *dobroj* obitelji, odnosno *košuljica* označava gospodsko podrijetlo rođenoga. Njemu sinonimni frazem je **roditi se pod sretnom zvijezdom** koji također pripada prikupljenoj građi.⁷

Među frazemima koji pripadaju konceptu uspjeha potvrđeno je i nekoliko njih sa **somatskom sastavnicom**; i to: noge, palac, ruka i obraz. Frazem **držati palce (fige) <komu>** možemo povezati i s prethodno spomenutom srećom jer on izražava želju za srećom (uspjehom) koju jedna osoba upućuje drugoj. Zatim se javlja frazem sa somatskom sastavnicom *noge*, to je frazem koji u sebi sadrži i animalnu sliku **dočekati se / dočekivati se na <četiri> noge**. Značenje samoga frazema sugerira nam da se netko tko je bio u neugodnome položaju uspješno

---

⁷ U čakavskome se dijalektu javlja frazem s istim značenjem, ali pomalo izmijenjenom strukturom, to je frazem **rodit' se z 200€ u žepu**.

izvukao iz njega i dočeka se na noge, kao što se mačka pri padu dočeka na sve četiri noge pa pri spomenu ovoga frazema podsvjesno imamo tu sliku u mislima.

Somatska sastavnica *obraz* potvrđena je u frazemu **osvjetlati <svoj> obraz** koji označava da je osoba napravila što dobro i časno te na taj način postigla uspjeh. *Obraz* u prenesenom značenju predstavlja čast, poštenje i ponos (HJP: obraz - <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) stoga ne čudi da osvjetljavanje obraza označava postignuti uspjeh i to onaj častan.

Posljednja potvrđena somatska sastavnica je *ruka* i to unutar triju frazema. Prvi frazem **biti sretno ruke <u čemu>** još nam jednom svojim značenjem daje do znanja da netko primarno ima sreće u čemu, odnosno da uspijeva u čemu. Druga dva označavaju da *komu što* ide dobro, odnosno da mu uspijeva, frazemi su to **ide od ruke komu što** i **polazi (pošlo je) za rukom komu što**. U hrvatskoj frazeologiji postoje mnogobrojni frazemi sa somatskom sastavnicom *ruka / ruke* čime se pokazuje važnost ruku u svakodnevnom radu i ostvarivanju uspjeha na koji čovjek može biti najponosniji ako je *njegovih ruku djelo*. Odnosno, kako kaže Kovačević (2012: 116) „ruke imaju važno mjesto u frazeologiji, odnosno veoma su plodna sastavnica frazema jer se ljudi oslanjaju na slike o rukama koje su zasnovane na svakodnevnom iskustvu o njihovoj uporabi, funkciji, položaju i obliku.“

Potvrđeno je i nekoliko frazema sa značenjem materijalnoga uspjeha. Prvi je frazem **platiti <visoku> cijenu <za što>** kojim se izražava kako je ponekad za uspjeh potrebno pretrpjeti velike žrtve. Visoka je cijena obično jamac kvalitete pa se može zaključiti kako će pretrpljene žrtve dati velik i dugoročan uspjeh. Drugi koji je potvrđen unutar prikupljene građe sadrži leksem *zlatno*⁸ – **zlatno doba <čega (za što)>**. Baš kao što je zlato mjerilo vrijednosti, zlatno doba označava najveći uspjeh, najuspješnije razdoblje u *čijem* životu. Zatim se tu javlja i frazem **pala je sjekira (žlica, kašika) u med komu** u značenju 'iznenada se posrećilo *komu*, imao je sreće (uspjeha) *tko*, uspjelo je *komu* da znatno popravi svoj **materijalni položaj**'. Mogli bismo se zapitati zašto se u značenju ovoga frazema pod isti nazivnik svode sreća, uspjeh i popravljanje materijalnog položaja. Moglo bi se zaključiti kako je uspjeh, u ovome slučaju, materijalna zbrinutost. Posljednji frazem koji možemo povezati s materijalnim je **glavni**

---

⁸ Zlato je kemijski element zlatnožute boje koji je vrlo vrijedan, odnosno, kako piše u HJP (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f151UB11), služi kao mjerilo vrijednosti i upravo je zato unutar ovoga ulomka stavljen uz oznaku **materijalnog**.

zgoditak koji nam pod isti nazivnik stavlja najveći životni dobitak i uspjeh. Dakako, najveći je životni dobitak vrlo individualan, no sintagma *glavni zgoditak* asocira na nekakvu igru (najčešće na sreću) te dobivanje najveće nagrade u toj igri pa je zbog toga povezan s materijalnim.

Potvrđena su još dva frazema koja možemo povezati s materijalnim, ali na drugačiji način, na način iskazivanja društvenog prestiža materijalnim simbolom. Frazemi su to u kojima se javlja fitonim *lovor*, a lovor je u povijesti bio simbol pobjede i časti te su se njime krunili rimski vojskovođe i nagrađivani, uspješni pjesnici. To su frazemi **pobratiti / bratiti lovorike** koji označava uspjeh pojedinca i stjecanje slave. Nasuprot njemu, frazem **spavati (uspavati se i sl.) na lovorikama** iskazuje zadovoljavanje postignutim uspjehom te da se njime tko predugo zanosi. Značenje toga frazema nije pozitivno, već se iskazuje konformizam osobe koja je postigla neki uspjeh i koja smatra da daljnje ulaganje napora više nije potrebno. Značenjski mu je blizak frazem **čekati da što padne s neba** u smislu očekivanja uspjeha bez truda. Slika padanja čega s neba asocira i na biblijsku sliku padanja mane s neba onda kada je narod izbavljen iz egipatskoga ropstva gladovao.

Nasuprot prethodnome frazemu, postoji i jedan frazem koji označava da se osoba mora mučiti i naprezati kako bi postigla uspjeh. To je frazem **provući se kroz ušicu igle ili provući se kroz iglenu ušicu** koji označava kako je i gotovo nemoguće stvari moguće ostvariti i postići uspjeh: 'jedva (s teškom mukom) ostvariti uspjeh, postići što uz velike napore (naprezanja), ostvariti što god gotovo nemoguće'.

Na samome kraju ovoga poglavlja istaknut ćemo nekoliko frazema koji u svome sastavu ili značenju sadrže leksem *uspjeh*, no taj leksem ne možemo povezati s uspjehom za koji se čovjek koji ga je postigao borio. Tu će biti riječi o uspjehu postignutom na nemoralan način ili o frazemima koji iskazuju uspjeh, ali nisu nužno pozitivni, kao što je to bio slučaj u prethodnome primjeru **spavati (uspavati se i sl.) na lovorikama**. Primjer frazema koji označava uspjeh stečen na nemoralan način je **loviti u mutnom ili loviti u mutnoj vodi** u značenju 'koristiti se nesređenim prilikama za svoj (vlastiti) probitak, bogatiti se (postizati uspjeh ili druge ciljeve) na pravno nedopušten način'.

Navedeni nam primjeri potvrđuju kako frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha ne moraju nužno biti pozitivno konotirani.

5.1.2. Frazemi s imenicama *postignuće* i *rezultat*

Postignuće i rezultat leksemi su koji bi se mogli označiti kao **bliskozačnice** jer označavaju proizvod nekog djelovanja, odnosno nešto što je postignuto.

U prikupljenoj građi potvrđena su samo tri frazema, koji u svom značenju potvrđenom u leksikografskim izvorima korištenima za potrebe istraživanja provedenog u okviru ovog rada, sadrže imenicu *rezultat*. Prvi je frazem **djelo čijih ruku**, a već je u prethodnome poglavlju spomenut i objašnjen značaj sastavnice *ruka* kao dijela tijela kojim se postiže rezultat i uspjeh. Drugi frazem koji je potvrđen je **stvar hoda** u značenju 'dobro je krenulo, počelo je kako treba, posao (rad, itd.) se dobro odvija, rezultat (uspjeh) je dobar'. Značenje se toga frazema odnosi na koračanje (*hod*) prema uspjehu. Treći i posljednji je frazem **palo je (pada, naišlo je, nailazi) na plodno tlo što** u značenju davanja dobrih rezultata. Njegovu frazemsku sliku i značenje možemo povezati s poljoprivredom, odnosno s doslovnim značenjem sintagme *plodno tlo* koje daje plodove te su na taj način rezultati čijeg rada vidljivi i opipljivi.

Nadalje, javlja se i nekoliko frazema s imenicom *postignuće*.

U dvama frazemima potvrđen je leksem *nebo*. To su frazemi **ne pada (nije palo) s neba <komu> što** i **prevrnuti (preokrenuti) <i> nebo i zemlju**. Oba označavaju da je za postizanje uspjeha potreban veliki napor i velika upornost, a drugi dodatno naglašava pokušaj osobe koja će napraviti sve da bi što postigla. Spomenut ćemo ovdje i frazem sa sastavnicom *bog*, a to je frazem **uhvatiti boga za bradu** koji označava postizanje nečega što se smatralo nemogućim, no često ga znamo i čuti u ironičnome prizvuku. Tada se taj frazem povezuje s vrlo samouvjerenom i egoističnom osobom i dolazi u obliku **misli / ponaša se kao da je ulovio boga za bradu (jaja)**. Upotrebom navedene varijante i somatske sastavnice *jaja* frazem je stilski obilježen kao vulgarizam.

Prethodno spomenuti frazem sadržavao je somatizam *brada*, a u ovoj podskupini potvrđen je još jedan frazem sa somatizmom. Frazem je to **sa svojih deset prstiju [učiniti što, postići što i sl.]** koji nam jasno daje do znanja da osoba stoji iza svojega uspjeha te da je za vlastito postignuće zaslužna isključivo ona, dakle bez tuđe je pomoći nešto postigla.

Za osobu koja prva nešto radi, započinje ili mijenja kaže se da **probija led** i time se označava njezin uspjeh. A kada bismo tome uspjehu pridodali i postizanje ugleda rekli bismo da netko **dobiva na cijeni**.

5.1.3. Frazemi s glagolom *pobijediti*

Glagol *pobijediti* / *pobjeđivati* potvrđen je kao sastavnica nekoliko frazema, a u većini tih frazema glagol pobijediti ide ruku pod ruku s glagolom *poraziti* ili s imenicom *poraz*. Upravo će zbog malog broja tih frazema i njihova međusobnog prožimanja svi biti navedeni u ovome potpoglavlju.

Prvi frazem koji se javlja je **izbiti / izbijati adut (sve adute) iz ruke komu**. U tom se frazemu, kao i u nekoliko prethodno spomenutih, javlja termin iz kartaškog žargona, to je leksem *adut*, a sve s ciljem izražavanja pobjede nad nekim. Ponovno se iskazuje da je uspjeh cilj do kojega moramo doći, a pobjeda u tom „natjecanju“ put je kojim se dostiže cilj.

Frazem **Pirova pobjeda** je pobjeda koja se ne može smatrati uspjehom, za nju je trebalo pretrpjeti brojne žrtve i nije donijela radost. Tim se frazedom aludira na borbu u gradu Tarentu, 281. pr. Kr., u kojemu se Pir na čelu vojske borio protiv Rimljana te odnio pobjedu, ali je njegova vojska pretrpjela brojne žrtve. On je tada rekao kako će ga još jedna takva pobjeda uništiti. (Hrvatska enciklopedija: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=48346>)

Javlja se zatim nekoliko frazema koji se poigravaju s kutom gledanja, oni istovremeno označavaju čiju pobjedu, odnosno čiji poraz. To su frazemi **pojesti za doručak koga, baciti (oboriti) na leđa koga i potući (poraziti i sl.) do nogu koga**. Možemo vidjeti kako glagoli pobijediti i poraziti djeluju kao obrnuti antonimi, ovisno o fokalizaciji jer se njihova značenja većinom svode na isto značenje 'nanijeti težak poraz komu, potpuno poraziti koga, pobijediti koga'.

5.2. Hrvatski frazemi koji pripadaju konceptu neuspjeha

5.2.1. Frazemi s imenicom (*ne*)uspjeh

U ovom ćemo potpoglavlju analizirati frazeme koji sadrže lekseme i *uspjeh* i *neuspjeh*, no svi će oni označavati neuspjeh, odnosno imati negativno značenje.

Unutar potpoglavlja 5.1.1. spomenut je frazem **akcije rastu** da bi se označio uspjeh, nasuprot tome, potvrđen je frazem **akcije padaju komu, čemu (čije)** da bi se iskazali čiji smanjeni izgledi za uspjeh. Drugi frazem koji iskazuje neku vrstu (o)padanja je frazem **nisko kotirati** kojim se prikazuje da osoba nije cijenjena, poštivana i neće postići uspjeh.

Za svaki je rad i postizanje uspjeha potrebna priprema, no kada očekujemo da će uspjeh doći bez prethodne pripreme kaže se da **spremamo ražanj dok je zec još u šumi**. U sastavu tog frazema zoonimska je sastavnica kojom se iskazuje da nam plijen, koji simbolizira uspjeh, lako može pobjeći iz ruku ako se prerano njime zanesemo. Zec je, baš kao i kruh, hrana, a čak je i taj leksem potvrđen u prikupljenoj građi u frazemu **nema <tu (ovdje)> kruha <za koga>** čime se (ne)uspjeh izjednačava s nemogućnošću prehranjivanja. Odnosno, s nedostatkom svijetle budućnosti i mogućnosti za uspjeh. Uz ove frazeme treba spomenuti i frazem sa sastavnicom *bostan*⁹, to je frazem **obradi bostan** kojim se izražava čije stradanje i neuspjeh. Kao varijantna se sastavnica ovoga frazema može pojaviti i pridjev zelen, iako to nije zabilježeno u *Hrvatskom frazeološkom rječniku*, pa on zvuči **obradi zelen bostan**. Odnosno, to je, prema Ivšić Majić i Vukšić Nahod (2018: 40) bila izvorna struktura navedenog frazema.

Isto kao što je uz uspjeh često spomenuta sreća, nesreća je spomenuta uz neuspjeh. U tom kontekstu potvrđena su dva frazema – **nije te sreće tko i roditi se pod nesretnom zvijezdom**. Dakle, vidljivo je da se i u konceptu neuspjeha sreća javlja kao okidač koji događanja i razvoj neke situacije usmjerava negativno. Za nesreću se koristi i germanizam *peh* pa je u građi potvrđen i frazem **imati smolu (peh)** kojim se izražava čiji neuspjeh i doživljena neugodnost.

U ovoj je skupini frazema potvrđen jedan sa sastavnicom u funkciji vremenske odrednice, značenjski suprotan jednome od frazema unutar koncepta uspjeha¹⁰. To je frazem **nije moj dan** kojim se izražava da osoba nije u formi i da mu tog dana ništa ne uspijeva.

Posljednja dva frazema iskazuju krajnji neuspjeh i osobni poraz, a to su frazemi **nemati nikakvih izgleda i izgubljen slučaj**. Značenje prvoga od njih je 'biti bez šanse za uspjeh'. Drugi navedeni je i pogrdan i koristi se kako bi se istaknulo da se ta osoba ne snalazi u životu i da nije ostvarila *čija* očekivanja.

5.2.2. Frazemi s glagolom (*iz*)gubiti

Potvrđena su samo dva frazema s glagolom (*iz*)gubiti kojima se izražava neuspjeh. Prvi je frazem **izgubiti / gubiti bitku (borbu) s kim, s čim** u kojemu možemo vidjeti sportski žargon,

---

⁹ Bostan je regionalni izraz za dinje i lubenice, odnosno za mjesto na kojemu rastu dinje i lubenice – *bostanište*. Definicija preuzeta prema <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

¹⁰ **imati svoj dan** 'određenog dana biti u formi, imati uspjeha određenog dana, uspješno obaviti (riješiti) što određenog dana'

ali i asocijaciju na povijesne borbe u kojima jedan od protivnika mora biti savladan nauštrb pobjede drugog. Iz toga proizlazi i značenje ovoga frazema 'ne moći se mjeriti *s kim, s čim*, ne biti više ravan *komu, čemu*'.

Drugi frazem sadrži somatizam *oči*, a glasi **pasti / padati u čijim očima** i izražava gubljenje ugleda kod koga te gubljenje čijeg poštovanja. Odlikuje ga snažna ekspresivnost i slikovitost u prikazu razočarenja u koga.

5.2.3. Frazemi s glagolom *propasti*

Najviše je frazema s konceptom neuspjeha koji kao frazemsku sastavnicu ili dio frazeološkoga značenja sadrže leksem *neuspjeh*, no potvrđena je i nekolicina njih s glagolom *propasti*. U sklopu koncepta uspjeha imali smo frazem biblijske provenijencije sa sastavnicom *bog*, a unutar koncepta neuspjeha potvrđen je frazem sa sastavnicom *vrag / đavo*. To je frazem **otići / odlaziti k vragu** u kojemu sastavnica *vrag* predstavlja ultimativnu točku propasti i nestajanja.

Nadalje, javlja se frazem sa somatizmom *glava*, a to je frazem **došlo je (doći će) do glave komu (koga) tko, što** kojim se označava izazivanje čije smrti, odnosno propasti i upropaštavanja. U još se jednom frazemu javlja somatizam i to somatizam *zub*. Frazem **slomiti (polomiti) zube na čemu** sugerira nam čiju propast, slom i poraz.

Idući frazem, **staviti križ na što**, slikovito nam prikazuje osobu koja križa nešto na papiru kao oznaku za nešto završeno, nebitno ili neostvarivo. Njime se zapravo opisuje upravo propast čega, odnosno odustajanje ili zaborav čega.

Posljednji frazem u ovoj kategoriji je poredbeni frazem **visjeti kao luster** kojim se označava nesiguran položaj, odnosno položaj pred propašću. Luster je stvar, a usporediti čovjeka sa stvari koja ne može protiv svoje namjene može označavati i pasivnost pojedinca koji ne čini ništa da bi promijenio propast pred kojom se našao.

5.3. Makedonski frazemi koji pripadaju konceptu uspjeha

5.3.1. Frazemi s imenicom *ycnex* ('uspjeh')

Makedonske ćemo frazeme vezane uz uspjeh započeti s onima čija je sastavnica božanstvo, biblijski termin i blagdan. Želja za uspjehom u čemu u makedonskome se jeziku izražava frazemskom rečenicom **Дaј, Бoжe, здpaвјe!** (*dosl.* Daj, Bože, zdravlja!) Zanimljivo je da ovu rečenicu u čakavskome govoru¹¹ možemo čuti u obliku *Bog daj* i onda se dodaje sve ono što želimo nekome pa bi u obliku koji postoji u makedonskom jeziku doslovno označavalo želju za čijim zdravljem te ne bi bila uvrštena u frazeme. Drugi frazem u kojemu se spominje božanstvo u smislu čijeg velikog uspjeha je **co бoгa вeчepaл** (*dosl.* večerao je s Bogom). Potvrđen je i jedan koji sadrži toponimiju, i to biblijsku. To je frazem **бeз Гoлгoтa нeмa вoскpесeниe**¹² (*dosl.* bez Golgote¹³ nema uskrsnuća) koji nam govori kako iza svake dobre stvari stoji poneka žrtva. Kao što je prema kršćanskom učenju Krist morao pretrpjeti muku da bi spasio čovječanstvo, tako i osoba koja želi postići neki uspjeh, mora pretrpjeti malo muke i uložiti napor. Spomenuli smo kako će se ovdje javiti i frazem povezan s blagdanom, to je frazem **ce poдил нa дeн Вeлигдeн**¹⁴ (*dosl.* rodio se je na Uskrs). U ovome je slučaju vidljivo koliko je Makedoncima važna vjera jer se rođenje na uskršnji dan smatra simbolom velikoga uspjeha.

Iduća sastavnica koju ćemo promatrati unutar makedonskih frazema je **somatizam**. Potvrđene somatske sastavnice su *dlan, palac, prst, usta, ruka / ruke* i *guša*.

Prvi potvrđeni frazem sadrži somatsku sastavnicu *dlan*, to je frazem **имa нa длaнкa** (некoгo или нeштo) (*dosl.* imati na dlanu (nekoga ili nešto)) koji označava čiju sigurnost u vlastiti uspjeh, odnosno označava da tko ima koga ili što na raspolaganju. Idući je frazem **стискa**

---

¹¹ Vjerojatno i u drugim dijalektnim govorima, pa i u razgovornome stilu, no autorica rada (T.L.) živi na čakavskom govornom području pa se u radu, pri spomenu na čakavsko narječje, referira na govor kojim je okružena.

¹² Ovome je frazemu u makedonskom frazeološkom rječniku pridruženo dvojako značenje: 1. без напoр нeмa успeх и 2. без стpaдaњe нeмa спaс (*dosl.* 1. bez napora nema uspjeha i 2. bez stradanja nema spasa), no u ovome će radu biti analiziran samo prema prvome značenju.

¹³ Golgota je brežuljak koji se nalazi izvan Jeruzalema, a na kojemu je bio razapet Isus Krist, no prema HJP-u (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) u prenesenome značenju Golgota označava *velike muke* i *mučeništvo*, ona je simbol *trpljenja* i *ispaštanja*.

¹⁴ Велигден или Воскресение Христово (*dosl.* Uskrs ili Kristovo uskrsnuće) – riječ Велигден doslovno bi značila *Velikdan, ali to je zapravo Uskrs, odnosno dan Kristova uskrsnuća – najvažniji blagdan prema kršćanskom kalendaru.

палци (*dosl.* stiskati palčeve) čija je frazemska slika doslovno stiskanje palca između kažiprsta i srednjega prsta, a taj se pokret koristi kada kome želimo pokazati da vjerujemo u njega i da mu želimo sreću, uspjeh. Upravo iz te frazemske slike koja je orječena gesta proizlazi i značenje samoga frazema.

Frazem unutar kojega se javljaju čak dvije somatske sastavnice, *prst* i *usta*, je **остави / остава со прстот в уста** (некого) (*dosl.* ostaviti / ostavljati (nekoga) s prstom u usta). Značenje toga frazema zapravo i nije u potpunosti pozitivno jer se njime izražava da tko koga mami i daje mu (lažnu) nadu da će u čemu uspjeti. Stoga taj tko se nadao uspjehu ostaje bez ičega, samo s prstom u ustima.

Potvrđeno je nekoliko frazema koji sadrže somatizam *ruka*. Prvi je frazem **ги трие рацете / си ги трие рацете / трие раце** (*dosl.* trljati ruke) u kojemu je vidljiva neverbalna komunikacija i gesta trljanja ruku zbog nekog zadovoljstva. Upravo iz te frazemske slike proizlazi i značenje frazema – zadovoljstvo postignutim uspjehom. Idući je frazem **има лесна рака / лесна му е раката / раката му е лесна / со лесна рака е** (*dosl.* imati laku ruku) koji ima tri značenja, a sva se zapravo svode na to da tko lako i uspješno obavlja posao, odnosno da mu *sve ide od ruke*. Time je on i sinoniman frazemu – **му иде (оди, поаѓа, тргнува) од рака / му оди (тргнува) по рака** (*dosl.* ide komu od ruke), kao i frazemu **по рака му е** (*dosl.* ide mu od ruke). Posljednji frazem sa somatskom sastavnicom *ruka* je **човек со добра рака / човек со среќна рака** (*dosl.* čovjek s dobrom rukom / čovjek sa sretnom rukom). Sintagma *dobra ruka* u čakavskom narječju opisuje darivanje pred Božić i Novu godinu, najčešće od strane baka i djedova. Možemo pretpostaviti da je ona proizašla iz ovoga frazema ili srodnog mu frazema hrvatskog jezika, a označava čovjeka koji svojim darivanjem, odnosno djelovanjem, donosi sreću i uspjeh baš kao što oni koji daruju usrećuju one koji dar primaju.

Somatska sastavnica *guša*¹⁵ potvrđena je u jednome frazemu, to je frazem **ја фаќа среќата за гуша** (*dosl.* hvatati sreću za gušu). Značenje je tog frazema 'настојува на секој начин да успее' (*dosl.* na sve načine nastoji uspjeti).

Potvrđeno je i nekoliko frazema u kojima se javlja leksem *korak*. Napredovanje i postizanje uspjeha opisuje se frazedom **прави чекори** (*dosl.* praviti korake) u kojemu vidimo kako je potrebno „hodati“ do uspjeha i ponovno se pokazuje kako je uspjeh cilj do kojega moramo stići.

---

¹⁵ Guša je *regionalizam* za grlo (organ i dio organizma) i za prednji, vanjski dio vrata. Definicija preuzeta s Hrvatskog jezičnog portala - <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

Ako do toga cilja stižemo vrlo brzo i uspješno, onda kažemo da do njega stižemo **со чекори од седум милји** (*dosl.* koracima od sedam milja). Uspjeh, progres i napredak opisuju se frazom **чекор напред / чекор понатаму** (*dosl.* korak naprijed / korak dalje) koji pokazuje kako je bitno uvijek ići naprijed i praviti određene korake i uspjeh će, uz trud, sigurno doći.

Unutar frazema vezanih uz uspjeh potvrđeni su i oni kojima je sastavnica zoonim. Pijetao uvijek kukurikne u određeno vrijeme, većinom u vrijeme buđenja. Frazem **и неговиот петел ќе запее (кукуругне)** (*dosl.* i njegov pijetao će zapjevati (kukuriknuti)) označava kako će doći čije vrijeme za uspjeh i možemo reći da će to biti vrijeme čijeg buđenja i napredovanja.

Postizanje dvojnog uspjeha opisuje se ubijanjem dviju životinja odjednom i to kroz frazeme **со една пушка два зајака** (*dosl.* jednom puškom dva zeca) i **со еден удар <отепува, убива> два зајака / со еден удар <отепува, убива> две муви** (*dosl.* jednim udarcem ubijati dva zeca / jednim udarcem ubijati dvije muhe).

Pothvat koji je napravljen na vrijeme i čiji je uspjeh zagarantiran opisuje se panterinim skokom, skokom najsnažnije pripadnice porodice mačaka, i to kroz frazem **пантеров скок** (*dosl.* panterin skok). Zanimljivo je kako se leksem *pantera* u žargonu koristi za razne grupacije koje silom žele utjecati na društvene promjene (preuzeto prema HJP: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) pa se možemo zapitati je li značenje ovoga frazema nužno pozitivno ili ipak u njegovoj frazemskoj slici stoji i nešto negativno. Druga zanimljivost, ona jezična, jest ta da je pantera u makedonskom jeziku muškoga roda, dok je u hrvatskome ženskoga.

Potvrđen je i jedan frazem koji sadrži toponim, to je frazem **го освои Монт Еверест** (*dosl.* osvojio je Mount Everest). Mount Everest najviši je vrh na Zemlji i njega brojni planinari pokušavaju osvojiti, no ne uspije svatko u tome. Stoga uspon na nj predstavlja ogroman uspjeh i upravo se osvajanje najvišeg vrha na Zemlji uspoređuje s najvećim životnim uspjehom, na čemu je građena frazemska slika i značenje ovoga frazema.

Je li uspjeh zapisan u čijoj sudbini i može li onda netko postići uspjeh ako mu on nije suđen? Potvrđena su dva frazema koji sadrže leksem *sudbina*¹⁶. Prvi frazem, **касметот му работи / му работи касметот** (*dosl.* sudbina *mu* radi), opisuje čiju sreću i uspjeh u životu. Drugi frazem, **му излезе касметот** (*dosl.* sudbina *mu* je izašla) kao prvo značenje navodi uspjeh u

---

¹⁶ Makedonski leksem *касмет* je turcizam koji se javlja i u obliku *к'исмет*, a označava sudbinu, udes ili usud.

nekome poslu. Iz značenja obaju frazema možemo zaključiti kako je kome uspjeh u poslu ili životu sudbinski predodređen. Ono što je zanimljivo, a vezano je uz drugi frazem, jest njegovo drugo značenje, a ono je povezano s djevojkama koje će pronaći momka za udaju. Pitanje koje se ovdje samo po sebi nameće je *je li uspjeh udati se?* Možemo li udaju, također, svrstati među subjektivno poimanje uspjeha u današnjem svijetu? Ako je suditi prema ovome frazemu, odgovor bi bio potvrđan.

Već je u radu spomenuto kako uspjeh možemo poimati ciljem do kojega moramo doći stoga ne čudi da je i u makedonskome jeziku potvrđeno nekoliko frazema s leksemom *put*. Dva su frazema slična svojom frazemskom slikom, no značenjski su različiti. To su frazemi **на добар пат** (*dosl.* dobar put!) i **на добар пат е** (до нешто) (*dosl.* na dobrome putu (prema nečemu)). Prvi frazem izražava želju za srećom i uspjehom na putovanju ili poslu, dok drugi prikazuje približavanje uspjehu, približavanje kakvom željenom ostvarenju.

Svatko od nas za sebe mora pronaći ono što mu najbolje ide i svatko od nas, ako se dovoljno potruđi, ima mogućnost za uspjeh. Upravo tome svjedoči frazem **патот му е отворен** (*dosl.* put je otvoren *komu*), njime se želi reći da tko ima mogućnost da uspije u nekom poslu ili u životu.

Ranije je spomenutome frazemu *osvojio je Mount Everest*, značenjski podudaran frazem **пат до ѕвездите** (*dosl.* put do zvijezda) koji označava najveći životni uspjeh. Zvijezde su daleka, neopipljiva tijela, no ako neku veliku želju ostvarimo, čini nam se kao da smo uspjeli dotaknuti te zvijezde.

Uspješna i sretna epoha čijeg života opisuje se frazedom **златни времиња** (*dosl.* zlatna vremena), a uspješan trenutak u čijem životu, čija inspiracija i forma opisuju se frazedom **има свој ден** (*dosl.* imati svoj dan). Međutim, čovjek u životu mora proći i pozitivne i negativne stvari, i uspone i padove pa se u makedonskome to izražava frazedom **видел и угодно и негодно** (*dosl.* vidio je *tko* i ugodno i neugodno).

Grad, osim velikog naseljenog mjesta, može označavati i srednjovjekovnu utvrdu koja je služila za stanovanje i obranu. Stoga frazem **град гради** (врз, за, над некого) (*dosl.* graditi grad (iznad, za i nad *kime*)) asocira na stvaranje zaštite neke osobe, no to, iako je jedno od značenja ovog višeznačnog frazema, ne pripada području našega interesa. Značenje koje je povezano s konceptom uspjeha jest da tko ima veliku nadu za koga te očekuje čiji uspjeh.

Netko uspjehe realizira odmah pri početnome pokušaju što se opisuje frazemom **го дупна (скрши) мразот / мразот е пробиен** (*dosl.* probušio/slomio je led *tko* / led je probijen). Ipak, nekad je za postizanje uspjeha potrebno malo duže vrijeme stoga uspjeh u trećem pokušaju opisujemo frazemom **од трета мајка** (*dosl.* od treće majke). Ono što je najvažnije jest to da ne posustajemo i da vjerujemo u svoje snove te ćemo samo tako daleko dogurati, a golemi životni uspjeh možemo opisati dvama frazemima – **далеку <ја> дотера** (*dosl.* daleko je dogurao *tko*) i **живее успеси** (*dosl.* živjeti uspjehe). Ponekad, iako se jako trudimo da u čemu uspijemo, ne možemo postići uspjeh. Tada je bitno da uspješno prevladamo teškoće koje su pred nas stavljene, a što je sadržano u značenju frazema **остане/останува (плива) по површина** (од нешто) / **се држи на површината** (на нешто) (*dosl.* ostati/ostajati (plivati) po površini *čega* / držati se na površini *čega*).

Potvrđeno je nekoliko frazema koji sadrže glagol *ići*. Prvi je **му дојде напред** (*dosl.* došlo je naprijed *komu*) koji označava čiji uspjeh i sreću. Drugi, **му тргна / му тргнува напред** (*dosl.* krenulo je prema naprijed *komu*), označava napredovanje i postizanje uspjeha u životu, kao i treći **му тргна добро** (*dosl.* krenulo je dobro *komu*) u čijem je značenju uz uspjeh i napredak, spomenut je da je koga poslužila sreća. Posljednji frazem s glagolom *ići* je **му одат работите / му оди работата** (*dosl.* ide posao *komu*) koji specifično govori o napretku u poslu.

Netko radi da bi zaradio i pokrio životne troškove, dok je nekim ljudima posao život i oni grade svoju karijeru pa se uspjeh u službi opisuje frazemom **прави карьера** (*dosl.* praviti karijeru). Uspješan potez u životu opisuje se leksemom iz, primarno, sportskog žargona *pogodak* kroz frazem **полн погодок** (*dosl.* pun pogodak).

Iako unutar frazema sa sastavnicom uspjeh nisu potvrđeni fitonimi, već će oni biti spomenuti unutar potpoglavlja s frazemima sa sastavnicom neuspjeh, u ovome je kontekstu potvrđen jedan frazem kojega možemo povezati s fitonimom *lovor*. Ranije, pri analizi hrvatskih frazema, spomenuto je krunjenje lovorovim vijencem pri postizanju uspjeha stoga frazem **се круниса со успех / се овенча со успех** (*dosl.* krunio se uspjehom / ovjenčao se uspjehom) podsjeća upravo na tu krunidbu lovorovim vijencem, a značenje samog frazema označava osobu koja je doživjela uspjeh.

Slijede frazemi koji nisu u potpunosti pozitivno konotirani iako iskazuju čiji uspjeh. Prvi frazem intrigira nas zbog morala koji je upitan, to je frazem **победниците не ги судат** (*dosl.* pobjednicima se ne sudi) iza kojega stoji značenje – važno je pobijediti, a nije važno je li

pobjeda časna ili nečasna, odnosno želi se reći kako se ne smiju kritizirati oni koji do uspjeha stignu. Sličan je i frazem **гален син / мамин (мајчин) син / татев (татков) син** (*dosl.* razmažen sin / mamim (majčin) sin / tatin (očev) sin) čije je značenje 'privilegiran mladi čovjek koji u svemu uspijeva zahvaljujući golemoj podršci svojih roditelja'. *Tatin sin* je sintagma koja za sobom vuče negativne konotacije, koja označava sina koji dobiva očevu / majčinu pomoć i na taj način dolazi do uspjeha. Posljednji je frazem pomalo seksistički, **превртел многу** (*dosl.* okrenuo je *tko* mnogo), jer označava muškarčev uspjeh kod žena. Okrenuo je mnogo žena, veliki broj žena i time je označen njegov uspjeh te u tome vidimo još jedan slučaj subjektivnog poimanja uspjeha.

5.3.2. Frazemi s imenicama *постигнување* ('postignuće') i *резултат* ('rezultat')

Potvrđen je mali broj frazema koji sadrže imenice *постигнување* i *резултат* (*dosl.* postignuće i rezultat) pa se stoga donose u okviru jednoga potpoglavlja.

Započet ćemo, kao i u prethodnome potpoglavlju, s frazemima čija je sastavnica božanstvo. Dva su takva frazema, to su **го фати Бога за брада (очи)** (*dosl.* uhvatio je Boga za bradu (oči)) i **го фати (фатил) Господ за брадата** (*dosl.* uhvatio je Gospoda za bradu). Navedeni su frazemi višeznačni te im je značenje podudarno, a znače '1. постигна нешто големо, нешто што изгледа неостварливо; 2. (ирон.) не постигна големи успеси (кога некој се гордее со вообразен успех); 3. семоќен е, задоволен е со постигнатото' (*dosl.* '1. postigao je nešto големо, nešto što izgleda neostvarivo; 2. (*iron.*) nije postigao golemi uspjeh (u kontekstu osobe koja svoj uspjeh prikazuje velikim); 3. svemoćan je, zadovoljan je svojim postignućem').

Frazem sa zoonimskom sastavnicom *riba*, **суви гаќи рибѝ не фаќаат** (*dosl.* suhe gaće ne hvataju ribe), poručuje nam kako je za postizanje čega potrebno uložiti napor. Frazem koji nam također poručuje kako je potreban trud za postizanje čega je **месено, обесено, дома донесено, нигде нема** (*dosl.* umiješeno, obješeno, doma doneseno, nigdje nema). Tim se frazemom želi reći kako ne možemo očekivati da ćemo sve *dobiti na gotovo*. Isto se to ističe i značenjem frazema **без маќа нема наука** (*dosl.* bez muke nema nauke¹⁷). Iako se taj frazem može primijeniti i na doslovno učenje čega, npr. gradiva za ispit, koje ne možemo naučiti u kratkome roku, već je potrebno duže vrijeme i ulaganje napora kako bi se ono savladalo.

---

¹⁷ Ovaj izraz potvrđen je i u hrvatskom jeziku, no pripada njegovu paremiološkom fondu stoga nije uvršten u građu u okviru ovoga rada.

Uspješan je onaj čovjek koji s malim resursima može napraviti mnogo, njemu je dovoljno **три збора да врзе** (*dosl.* složiti tri riječi) i postići će mnogo.

Idući frazemi koje ćemo spomenuti su oni koji u svome značenju sadrže imenicu *rezultat*. Prvi je **животно дело / дело на животот (книж.)** (*dosl.* životno djelo). Životno djelo je najveći životni rezultat, najveće postignuće u životu. Međutim, već smo spomenuli kako je poimanje uspjeha subjektivna kategorija pa nije lako univerzalno odrediti što je komu najveće životno postignuće.

Nadalje, frazem **добра мисла урка преде** (*dosl.* dobra misao kudjelju prede) sugerira nam kako će svaki posao biti uspješan ako ga obavljamo dobro raspoloženi.

Posljednji frazem u ovomu potpoglavlju važna je lekcija svakome od nas. Častan posao, ma koliko njegovo obavljanje izazivalo prljavštine, dat će pozitivne rezultate. **У орача црни раце, <ама> бела погача** (*dosl.* u orača crne ruke, ali bijela pogača) frazem je koji nam poručuje da se vlastitog posla, sve dok ga obavljamo časno i u njega ulažemo trud, ne trebamo stidjeti i kako će rezultat zasigurno biti uspješan. U ovome frazemu imamo i poigravanje bojama, crno – bijelo, kao usporedbu negativnog i pozitivnog.

5.3.3. Frazemi s glagolima *победу* ('pobijediti') i *добива* ('dobivati')

Najmanji je broj onih frazema, koji pripadaju konceptu uspjeha, koji sadrže glagole *победу* / *победува* (*dosl.* pobijediti / pobjeđivati), odnosno *добу* / *добива* (*dosl.* dobiti / dobivati).

Frazem **му падна секирата во мед / му удри секирата в мед** (*dosl.* pala je sjekira u med *komu* / udarila je sjekira u med *komu*) označava čiji nenadani dobitak, golemi uspjeh i sreću. U tom objašnjenju vidimo kako se dobitak i uspjeh povezuju sa srećom. Stoga bi nas ovi frazemi mogli navesti da promijenimo definiciju uspjeha i da u njegov kriterij dodamo i kategoriju sreće.

Ostvarenje nekakva dobitka izražava se frazomom **види аир** (*dosl.* vidjeti hair¹⁸). Nadalje, ostvarenje dobitka i realizacije nekakve namjere opisuje se i frazomom **ја доби битката** (*dosl.*

---

¹⁸ Hair je riječ turskoga podrijetla koja se u makedonskom jeziku javlja kao *air. Važno je naglasiti kako riječi turskoga podrijetla, koje u makedonskom jeziku započinju na a, u hrvatskom jeziku počinju na h, to su npr. halva, hamam (u makedonskom jeziku алва, амам (*alva, *amam))

dobio je bitku). Za razliku od navedenih frazema, frazem **остане / останува на суво** (*dosl.* ostati / ostajati na suhom) u sebi sadrži sliku osobe koja je razočarana zato što nije ostvarila neki dobitak, odnosno nije uspjela u čemu.

U ovu ćemo podskupinu uvrstiti i frazem koji nam svojom slikom prikazuje osobu koja očekuje dobitak bez truda, odnosno, kako je prethodno opisano u dijelu analize hrvatskih frazema, taj nas frazem asocira na biblijsku sliku u kojoj s neba pada mana tijekom izbavljenja naroda iz egipatskog ropstva. To je frazem **чека да му падне од небото** (*dosl.* čekati da što padne s neba).

Za kraj, spomenut ćemo i frazem koji sadrži leksem *победа* (*dosl.* pobjeda), to je frazem **Пирова победа** (книж.), a označava pobjedu ostvarenu uz velike gubitke. Svojom je slikom i značenjem podudaran ranije navedenom hrvatskom frazemu **Pirova pobjeda**.

5.4. Makedonski frazemi koji pripadaju konceptu neuspjeha

5.4.1. Frazemi s imenicom (*не)успех* ('(ne)uspjeh')

Analizu frazema koji u sebi sadrže imenicu *неуспех* (*dosl.* neuspjeh) započet ćemo s frazemima koji sadrže somatsku sastavnicu. Prvi frazem sadrži leksem *zub*, to je **си ги искрши (скрши) забите** (*dosl.* slomio / polomio je *tko* zube) koji nam sugerira čiji pretrpljeni neuspjeh. Idući frazem sadrži somatske sastavnice *ruke* i *noge*, to je frazem **давај со раце барај со нозе** (*dosl.* daj rukama, traži nogama) znači da je netko srdačno dao kome što na zajam; i nadao se da će to biti vraćeno onako kako je on to dao. No, druga strana je nemarna, neodgovorna, pa onaj tko je dao na zajam treba uložiti veći trud da bi svoje dobio natrag.

Ponovno nam se javlja frazem sa somatskom sastavnicom *ruke*, frazem **со празна рака / со празни раце** (*dosl.* prazne ruke / praznih ruku). Postoje tri značenja ovoga frazema, to su '1. дојде, иде, се враќа и сл. – без ништо, не носи ништо (храна, пари и сл.); 2. се враќа, останува и сл. – без да постигне нешто, без да успее во нешто; 3. враќа, испраќа, остава некого – без нешто; не дава ништо' (*dosl.* '1. dođe, ide, vraća se i sl. – bez čega, ne nosi ništa (hranu, novac i sl.); 2. vraća se, ostaje i sl. – bez da što postigne, bez da uspije u čemu; 3. vraća, ispraća, ostavlja koga – bez čega; ne daje ništa'). Za potrebe ovoga rada najvažnije je drugo od

---

Značenje same riječi **hair** je 1. dobro, dobrota; korist, sreća, 2. dobro djelo, javna građevina koju je izgradio pojedinac kao dar svojoj zajednici; zadužbina – preuzeto prema <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>. U ovome je frazemu značenje riječi **hair** vezano uz njegovo primarno značenje (objašnjeno pod brojem 1).

navedenih triju značenja, ono koje govori kako se netko vraća bez da u čemu uspije. Uspjeh se ovdje opisuje kako nešto opipljivo što bi osoba trebala donijeti „s puta prema uspjehu“ i povezuje se s prvim i trećim značenjem ovoga frazema i slikom koja mu stoji u pozadini – osoba koja dolazi ili odlazi bez da nešto donese.

Posljednji frazem u ovoj podskupini ne sadrži somatsku sastavnicu, no sadrži leksem *rukav* koji možemo povezati sa somatizmom *ruka/ruke*. To je frazem **остане / останува со кратки ракави / остане / останува со куси ракави** (*dosl.* ostati / ostajati kratkih rukava) koji označava osobu koja nije ostvarila planirani uspjeh.

U idućoj je skupini frazema potvrđena zoonimska sastavnica. Prvi je frazem s leksemom *pas*, odnosno **kuće*, to je frazem **како кучето со опашката** (направи нешто) (*dosl.* kao pas repom (napraviti nešto)). Frazemska slika u pozadini ovoga frazema je pseća nezainteresiranost u obavljanju nekog posla. Odnosno, želi se sugerirati da pas neki posao ne može uspješno obaviti ako ga obavlja repom pa takav rad završava neuspjehom. Osoba koja obavlja taj određeni posao, istodobno je lijena, nezainteresirana i ne da joj se baviti poslom koji joj je namijenjen.

Prvi pokušaji često završavaju neuspjehom, no od njih ne treba strahovati, upravo zato u makedonskom jeziku postoji frazem **првите мачиња се фрлаат во вода** (*dosl.* prvi mačići se bacaju u vodu), koji se u hrvatskom jeziku javlja u istome obliku, ali je definiran kao poslovice.

Frazem kojim se sugerira da je tko zbog svog ograničenog uma zakinut za uspjeh u životu, obrazovanju i poslu je frazem **влезе теле, излезе вол** (*dosl.* uđe tele, izađe vol). Tele prikazuje početak života, nadu i vitalnost, dok bi vol, iako fizički snažniji, predstavljao prolaznost godina pa možemo pretpostaviti da je zbog toga značenje ovog frazema negativno, odnosno predstavlja neuspjeh, iako bi vol sam po sebi trebao predstavljati snažnu životinju koja je u prošlosti seljacima pomagala pri obradi zemlje i bila njihovo blago. Međutim, ono što dodatno možemo iščitati iz značenja ovoga frazema je to da se neuspjehom smatra ne samo dostizanje određenog cilja u obrazovanju ili poslu, čime opet dobivamo subjektivno gledište na pojam uspjeha. Osim toga, zoonimska sastavnica *vol* može biti i negativno konotirana, u izrazima predbacivanja ili kada se koga želi okarakterizirati (pri)glupim (*usp.* izraz *Vole jedan!*; *Baš si vol!*).

Posljednji frazem sa zoonimskom sastavnicom je frazem **магарешка услуга / мечкина услуга** (*dosl.* magareća usluga / medvjeda usluga). Taj frazem označava neuspješnu uslugu koja nosi štetu onome kome se nastojalo pomoći, odnosno uslugu koja zapravo to nije.

Potvrđena su zatim dva frazema s fitonimskom sastavnicom. Prvi frazem sadrži leksem *lovor* i glasi **заспива (почива, спие) на лаврите** (*dosl.* počivati (spavati) na lovorikama). Već smo ranije spomenuli kako je lovorova kruna bila simbol uspjeha i kako onaj tko spava na lovorikama zapravo živi od slave koju je jednom stekao te stagnira, ne trudi se dalje raditi kako bi postigao veće uspjehe, nego mu je dovoljno ostati pri prvome ostvarenome uspjehu i na njega se pozivati. Prema značenju sinoniman frazem ovome frazemu je **живее од стара слава** (*dosl.* živjeti od stare slave).

Za razliku od onih koji se uspravaju zbog postignutog uspjeha, postoje i osobe koje teško i mučno žive i ne postižu uspjeh, nemaju sreće, to je značenje frazema **не му цветаат рози (ружи) / не му цутат рози (ружи)** (*dosl.* ne cvjeta cvijeće (ruže) *komu*). Dakle, ponovno se možemo zapitati stoji li sreća u pozadini čijeg uspjeha.

U nekoliko se frazema javlja leksem *работа* (*dosl.* posao), a svi u frazemačkoj slici imaju osobu koja se nalazi u bezuspješnoj situaciji, bez nade za spas. To su frazemi **јалова му е работата / јалова работа** (*dosl.* jalov *mu* je posao / jalov posao), **лоша му е работата** (*dosl.* loš *mu* je posao) i **спукана му е работата** (*dosl.* napuknut *mu* je posao).

Frazem koji je u govoru toliko uobičajen da onaj tko ga izgovara ni ne zna da koristi frazem je **не му оди** (*dosl.* ne ide nešto *komu*). U ovome je slučaju njegovo značenje 'nemati uspjeha, ne uspjeti', no taj se frazem može koristiti u kontekstu bilo kakve loše izvedbe ili nemogućnosti izvedbe čega.

Ironičan prizvuk za sobom nosi frazem **операцијата успешна, пациентот мртов** (*dosl.* operacija uspješna, pacijent mrtav). Možemo se zapitati kako operacija može biti uspješna ako je završena smrtnim ishodom, upravo iz tog pitanja proizlazi i značenje samoga frazema 'totalni neuspjeh'.

Neuspjeh se u makedonskom jeziku izražava i pridjevom *pokisao* dok bi se u hrvatskom jeziku taj pridjev koristio za potrebe frazema kojim se izražavaju emocije. Odnosno, frazem **остана како наврнат / си остана како наврнат** (*dosl.* ostao je kao pokisao) u makedonskom jeziku označava osobu koja je tužna, posramljena i nezadovoljna zbog nekog neuspjeha dok bi u hrvatskom jeziku taj frazem prikazivao tužnu osobu, pa koji god razlog bio toj tuži.

Frazem **оди по лизгава патека** (*dosl.* hodati po skliskoj stazi) znak je izlaganja opasnosti i trpljenja neuspjeha. *Sklizak teren*, odnosno *klizav pod*, nešto nesigurno i nešto na čemu je moguće pasti, a pri padu se i ozlijediti, stoga je to pozadinska slika ovoga frazema i lako ga je

povezati s prethodno spomenutim objašnjenjem. Isto kao što osoba koja odlučiti hodati po klizavome podu sama izaziva svoj neuspjeh, tako je i osoba za koju se kaže da **се погребува себеси** (*dosl.* sam sebe pokopati) zaslužna za vlastiti neuspjeh i kraj svoje karijere. U ovome frazemu vidimo kako se kraj karijere povezuje s neuspjehom pa se može zaključiti da je zaposlen čovjek zapravo uspješan čovjek. No, možemo se zapitati i nije li ponekad kraj karijere znak novog početka i nova prilika za uspjeh. O pozitivnoj ili negativnoj konotaciji ovoga frazema bi se stoga moglo raspravljati.

Za jako nesretna i neuspješna čovjeka u makedonskom se jeziku kaže da je **роден на црн петок** (*dosl.* rođen na crni petak), a postoji još jedan oblik tog frazema kojim se označava da je uspjeh predodređen rođenjem i da će, onaj tko je rođen u krivome trenutku, biti neuspješan u životu. To je frazem **роден е под црна ѕвезда / се родил под несреќна ѕвезда** (*dosl.* rođen je pod crnom zvijezdom / rodio se pod nesretnom zvijezdom). Frazem u čijem se značenju javlja leksem *nesreća* je **помина како никој / си помина како никој негов** (*dosl.* prošao je kao nitko / prošao je kao nitko <*njegov*>). Taj se frazem odnosi na osobu koja je prošla jako loše, koja je doživjela golemi neuspjeh, golemu nesreću. U značenju ovih se frazema javljaju leksemi *nesretan* i *nesreća* koji nas nagnaju da se zapitamo je li nesreća ujedno i preduvjet neuspjehu.

Posljednji frazem ovoga niza, a pomalo i simboličan, je **ја испеа песна / неговата песна е испеана / песната му е испеана / си ја испеа песната** (*dosl.* otpjevaio je pjesmu / njegova pjesma je otpjevana / pjesma mu je otpjevana) koji ima tri značenja, ona su '1. сврши времето кога имаше власт; 2. за него веќе нема можности за успех; 3. животот му завршува' (*dosl.* '1. završilo je vrijeme u kojemu je imao vlast; 2. on više nema mogućnosti za uspjeh; 3. život mu je završen'). Za potrebe naše teme najzanimljivije nam je drugo značenje kojim se izražava kako za koga više ne postoji šansa za uspjeh. Prvo značenje ovoga frazema označava kraj čije vlasti, dok je tek na trećemu mjestu značenje koje bismo nekako intuitivno najprije povezali s ovim frazedom, a ono označava skorbu smrt, odnosno kraj čijeg života.

5.4.2. Frazemi s glagolom *zyбу* ('gubiti') i *nponaѓа* ('propadati')

Posljednja skupina makedonskih frazema koji pripadaju konceptu (ne)uspjeha sastoji se od glagola *zyбу* / *uzzyбу* (*dosl.* gubiti / izgubiti) i *nponaѓне* / *nponaѓа* (*dosl.* propasti / propadati), a čini je svega nekoliko frazema.

Prvi frazem u ovoj kategoriji je **му паѓаат акциите** (*dosl.* akcije padaju *komu*) kojim se opisuje čiji gubitak prestiža, autoriteta, ugleda i važnosti.

Pravljenje nečega nepotrebnog i gubljenje vremena opisuje se frazomom **во бездна жито сее** (*dosl.* sijati žito u ponoru). Ponor je provalija velike dubine te ukoliko u nju nešto posadimo, sigurno je da to neće uroditi plodom jer je teško doći do njega, natapati ga vodom i do njega ne dolazi puno sunčane svjetlosti koja je bitna za uspješan urod. U prenesenome značenju ponor označava propast. Sve nas to upućuje na značenje ovoga frazema i činjenicu da će *sjetva u ponoru* rezultirati neuspjehom. Drugi frazem koji se može povezati s poljoprivrednim poslom, a označava propast i stradanje je frazem **го обра бостанот** (*dosl.* obrao je bostan). Navedeno značenje je primarno, a tom se frazemu pridružuje i drugo značenje pa se njime označava pravljenje greške koja za sobom nosi teške posljedice, no tim značenjem ovaj frazem ne ulazi izravno u koncept (ne)uspjeha.

Poraz i gubitak mogu se spojiti u isti frazem, to je frazem **ја загуби битката** (*dosl.* izgubio je bitku) u kojemu se javlja sportski žargon, a o tomu smo već ranije nešto rekli. No, za razliku od objašnjenja ekvivalentnog hrvatskog frazema¹⁹, značenje se ovoga frazema povezuje samo s neuspjehom, a ne spominje se superiornost jedne strane nad drugom.

Posljednja dva frazema u ovoj podskupini sadrže somatizme. Prvi sadrži somatizam *glava*. Ponekad ljudi sami sebe odvođe u propast i uništavaju se te se u makedonskom jeziku za to koristi frazem **сам си ја јаде главата / си јаде главата** (*dosl.* sam sebi jesti glavu / jesti si glavu). Drugi frazem u sebi sadrži somatizam *ruka, ruke*, to je frazem **испушти/испушта од рака (раката) (некого или нешто) / испушти/испушта од раце (рацете) (некого или нешто)** (*dosl.* ispustiti/ispuštati iz ruke *koga, što* / ispustiti/ispuštati iz ruku *koga, što*). Frazemska slika koja stoji u pozadini je doslovno ispuštanje čega iz ruku, većinom neke stvari koja potom pada na pod i udara u nj čime se prikazuje nemogućnost upravljanja čime. Iz te slike proizlazi višeznačnost ovoga frazema, primarno mu je značenje gubljenje moći nad kime ili čime, a sekundarno je značenje gubljenje koga zbog pretrpljenog neuspjeha.

---

¹⁹ Usp.: **izgubiti / gubiti bitku (borbu) s kim, s čim** 'ne moći se mjeriti s kim, s čim, ne biti više ravan komu, čemu'

6. Međujezična ekvivalencija

Središnjem dijelu ovoga rada pripada i međujezična ekvivalencija, odnosno otkrivanje i uspoređivanje podudarnosti unutar frazema s konceptom (ne)uspjeha u hrvatskom i makedonskom jeziku.

Kako bismo detaljnije usporedili prikupljenu frazeološku građu ovih dvaju jezika, tijekom usporedbe će se promatrati slikovna, strukturna i semantička podudarnost među njome obuhvaćenim frazemima. Dakle, ako se frazemi obaju jezika podudaraju u svima trima komponentama, tada ih određujemo kao **potpuno podudarne**, a ako im nedostaje jedna od navedenih komponenti, određujemo ih kao **djelomično podudarne**. Zatim slijedi kategorija unutar koje su frazemi podudarni samo svojim značenjem i određuju se kao **samo semantički podudarni**, dok je posljednja kategorija tzv. **nulta podudarnost**, odnosno govorimo o hrvatskim frazemima bez ekvivalenta u makedonskom jeziku i makedonskim frazemima bez ekvivalenta u hrvatskom jeziku.

6.1. Potpuna međujezična ekvivalencija

uhvatiti boga za bradu	го фати Бога за брада (очи), odn. го фати (фатил) Господ за брадата
imati svoj dan	има свој ден
daleko dogurati	далеку <ja> дотера
zlatno doba <čega (za što)>	златни времиња
krenulo je (krenut će, pošlo je, poći će) po dobru što, odn. dobro ide komu, čemu <što>	му тргна / му тргна за напред, odn. му тргна на добро
probiti / probijati led	го дупна (скрши) мразот / мразот е пробиен
spavati (ležati, uspavati se i sl.) na lovorikama	заспива (почива, спие) на лаврите
čekati da što padne s neba	чека да му падне од небото

držati palce (fige) <komu>	стиска палци
pun pogodak	полн погодок
ide od ruke <i>komu što</i>	му иде (оди, поаѓа, тргнува) од рака / му оди (тргнува) по рака, <i>odn.</i> по рака му е
pala je sjekira (žlica, kašika) u med <i>komu</i>	му падна секирата во мед / му удри секирата в мед
akcije padaju <i>komu, čemu (čije)</i>	му паѓаат акциите
izgubiti / gubiti bitku (borbu) <i>s kim, s čim</i>	ја загуби битката
obrati bostan	го обра бостанот
Pirova pobjeda	Пирова победа
sломити (polomiti) zube <i>na čemu</i>	си ги искрши (скрши) забите
roditi se pod nesretnom zvijezdom	роден е под црна ѕвезда / се родил под несреќна ѕвезда

Kao što je već spomenuto, potpuna podudarnost frazema gleda se prema tome je li frazemska slika i značenje frazema podudarno u hrvatskom i makedonskom jeziku. Kao što možemo vidjeti, potpuno podudarnih frazema nema mnogo, svega 18. Bilo je za očekivati da će ih biti puno više s obzirom na to da hrvatski i makedonski jezik pripadaju istoj skupini jezika, južnoslavenskim jezicima.

Djelomična međujezična ekvivalencija

uhvatiti boga za bradu	со Бога вечерал
roditi se u košuljici	се родил на ден Велигден
spavati (ležati, uspavati se i <i>sl.</i>) na lovorikama	живее од стара слава

pet minuta <i>čijih</i>	и неговиот петел ќе запее (кукуригне)
pogodak u sridu, odn. pogoditi u sridu	види аир
biti sretne ruke <u čemu>, odn. polazi (pošlo je) za rukom <i>komu</i> što	човек со добра рака / човек со среќна рака
treća sreća	од трета мајка
glavni zgoditak	животно дело / дело на животот
roditi se pod sretnom zvijezdom	касметот му работи / му работи касметот
nemati nikakvih izgleda, odn. nema <tu (ovdje)> kruha <za <i>koga</i> >	ја испеа песната / неговата песна е испеана / песната му е испеана / си ја испеа песната
roditi se pod nesretnom zvijezdom	роден на црн петок

U ovome potpoglavlju navedeni su frazemi koji su djelomično podudarni, to znači da je njihova frazemska slika podudarna, a značenja im se razlikuju ili se frazemi promatrani u odnosu međujezične ekvivalencije razlikuju svojom frazemskom slikom, ali im je značenje podudarno. Sveukupno je potvrđeno 11 djelomično podudarnih frazema.

Frazemi **uhvatiti boga za bradu** i **со Бога вечерал** (*dosl.* večerao je s Bogom) oznaka su golemog uspjeha koji se činio nemogućim pa su značenjem potpuno podudarni. Frazemska im je slika djelomično podudarna i zanimljivo je kako oba frazema sadrže sastavnicu *bog/Бог*, no u hrvatskom jeziku osoba koja je postigla uspjeh ima osjećaj da je *uhvatila boga za bradu*, dok se u makedonskom jeziku golemi uspjeh uspoređuje s *večerom s Bogom*. Bog, božanstvo, nešto je što nam je daleko, nepoznato i nedokučivo pa je nemoguće s Njim večerati ili ga dotaknuti, upravo se zbog toga navedene radnje smatraju golemim uspjehom.

Ono što također možemo primijetiti jest činjenica da je u makedonskom frazeološkom rječniku imenica Bog svugdje napisana velikim slovom²⁰ (npr. *ако Бог знае, до зла Бога, Богу зад грб, вика до Бога*), a u hrvatskom frazeološkom rječniku gdje je napisana velikim (npr. *ако Бога знаш, Бог ми је свједок, дати (предати) Богу душу, <сам> Бог зна (би га знао)*), a gdje je malim slovom²¹ (npr. *бог богова, бог и батина, како бог заповиједа, видјет чеш <ти> свог бога*) iako se prema *Hrvatskome pravopisu* velikim slovom pišu „imena bogova, njihova perifrazna imena te imena drugih vrhovnih religijskih osoba, božanstva i saveza božanskih osoba osim prijedloga i veznika“ (IHJJ 2013: 23) Taj je pravopisni problem, u jednom znanstvenom članku, obradila Željka Fink (2002: 141-142). Leksem *bog*, pisan malim slovom, označava nadnaravno biće koje upravlja nekim prirodnim silama i dio je duhovnog svijeta, dok je leksem *Bog*, pisan velikim slovom, oznaka za nadnaravno biće koje vlada svime. Stoga se velikim slovom ta imenica piše u onim frazemima koji su bliži biblijskom poimanju Boga, a malim slovom u onim slučajevima kada je značenje udaljenije od biblijskog poimanja te kada je tu imenicu moguće zamijeniti nekom drugom imenicom, pr. imenicom *vrag* u slučaju frazema **gdje je bog rekao laku noć / gdje je vrag rekao laku noć**. Dakle, u slučaju kada je imenica potpuno desemantizirana, ona se piše malim početnim slovom.

Sreću i uspjeh u životu opisuju dva frazema vezana uz rođenje, to su frazemi **roditi se u košuljici** i **се родил на ден Велигден** (*dosl.* rodio se na Uskrs). Značenje je tih frazema podudarno, no razlikuje im se frazemska slika. Iako je glagol *roditi se* podudaran u oba frazema, ono po čemu se razlikuju jest činjenica da je onaj koga se opisuje u hrvatskom frazemu rođen u košuljici te po tome poseban, a u makedonskom jeziku rođen na dan Kristova uskrsnuća koji je simbolično oznakom spasenja čovječanstva i vrlo važan blagdan u životu svakog vjernika.

Predugo zanošenje vlastitim uspjehom, odnosno spavanje na stečenoj slavi u hrvatskom se jeziku označava frazedom **spavati (ležati, uspavati se i sl.) na lovorikama**, dok se u makedonskom jeziku to označava frazedom **живее од стара слава** (*dosl.* živjeti od stare slave). Kada malo bolje pogledamo značenje hrvatskoga frazema mogli bismo reći da je zapravo on podudaran frazemu u makedonskom jeziku.

Vrijeme za čiji uspjeh, odnosno povoljno vrijeme za postizanje dobrih rezultata u hrvatskom se jeziku opisuje frazedom **pet minuta čijih**, a u makedonskom **и неговиот петел ќе запее**

---

²⁰ To možemo vidjeti prema Димитровски, Ширилов 2003: 35-46 (том први)

²¹ To možemo vidjeti prema Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 36-42

(кукуригне) (*dosl.* i njegov pijetao će zapjevati (kukuriknuti)). Vidimo da su ovi frazemi potpuno različiti ako uspoređujemo njihovu frazemsku sliku, ali im je značenje podudarno i upravo su zbog toga smješteni u djelomično podudarne frazeme.

Uspjeh, dobitak ostvaren u čemu u hrvatskoj se frazeologiji opisuje frazemima koji svoje podrijetlo imaju u sportskome leksiku, to su frazemi **pogodak u sridu**, odnosno **pogoditi u sridu**. Isto se to značenje u makedonskoj frazeologiji opisuje frazedom **види аир** (*dosl.* vidjeti hair). Značenje hrvatskoga je frazema 'veliki uspjeh, ispravan (uspješan) potez' *odn.* 'uspjeti u čemu, ostvariti uspjeh u čemu, ispravno (dobro) postupiti, napraviti baš ono što treba', a makedonskoga frazema 'стекне нешто добро, оствари некаква добивка' (*dosl.* stekao je nešto dobro, postigao je nekakav dobitak). Frazemskom su slikom ti frazemi, kao što možemo vidjeti, potpuno nepodudarni, no značenje im je podudarno jer označava nekakav uspjeh, ispravan potez i dobitak.

Slijede zatim dva hrvatska frazema koji imaju jedan makedonski djelomično podudaran frazem, a u svima se javlja somatska sastavnica *ruka*. Uspjeh u nečemu, mogućnost da se stvori što opisuje se hrvatskim frazemima **biti sretne ruke <u čemu>** i **polazi (pošlo je) za rukom komu što** i makedonskim frazedom **човек со добра рака / човек со среќна рака** (*dosl.* čovjek s dobrom rukom / čovjek sa sretnom rukom). Značenje im je jednako, ali im se frazemska slika razlikuje.

Najzanimljiviji par djelomično podudarnih frazema je **treća sreća** i **од трета мајка** (*dosl.* od treće majke) koji označavaju uspjeh u trećem pokušaju. Značenje im je jednako, a distinkcija u strukturi i frazemskoj slici vidljiva je usporedbom nosećih sastavnica *sreća – majka* (*dosl.* *majka*).

Najveći životni uspjeh u hrvatskom se jeziku opisuje frazedom **glavni zgoditak**, dok je u makedonskom to izrečeno vrlo jednostavnim frazedom **животно дело / дело на животот** (*dosl.* životno djelo) koji možemo shvatiti i doslovno.

Prema nekim vjerovanjima, sudbina je zapisana u zvijezdama, stoga ne čudi podudarnost sljedećih frazema. **Roditi se pod sretnom zvijezdom** i **касметот му работи / му работи касметот** (*dosl.* sudbina *mu* radi) označavaju sreću i uspjeh u čijemu životu, dakle značenjem su potpuno podudarni dok im je frazemska slika nepodudarna. Jedina bi se podudarnost mogla očitati u već spomenutoj mogućoj podudarnosti pojma zvijezda i sudbine. Postoje još dva frazema koji se strukturno podudaraju s frazedom **roditi se pod sretnom zvijezdom**, no u njima

ne pronalazimo lekseme koje smo odredili kao kriterij za prikupljanje građe. Prvi je frazem **роден е со ѕвезда <на чело> / со ѕвезда на чело** (*dosl.* roditi se sa zvijezdom <na čelu> / sa zvijezdom na čelu) koji označava čovjeka koji ima mnogo sreće i jako sposobnog čovjeka. (Димитровски, Ширилов 2003: 395, том први) Dok je drugi frazem **има среќна ѕвезда / роден е под среќна ѕвезда / се родил под среќна ѕвезда** (книж.) (*dosl.* imati sretnu zvijezdu / rođen je pod sretnom zvijezdom *tko* / rodio se pod sretnom zvijezdom *tko*) i on, također, označava osobu koja ima mnogo sreće. (Димитровски, Ширилов 2003: 394, том први) Navedeno se može dovesti u vezu s poimanjem sreće kao sudbine na koju se ne može imati utjecaja, već je predodređena, unaprijed zapisana, dok uspjeh ovisi o čijem djelovanju, nastojanju i upornosti.

Nemogućnost za uspjeh u nekoj sredini, nemogućnost napretka i svijetle budućnosti opisuje se hrvatskim frazemima **nemati nikakvih izgleda** i **nema <tu (ovdje)> kruha <za koga>** te makedonskim frazecom **ја испеа песна / неговата песна е испеана / песната му е испеана / си ја испеа песната** (*dosl.* otpjevaio je pjesmu / njegova pjesma je otpjevana / pjesma mu je otpjevana). Značenja su im podudarna, no frazemska im se slika razlikuje, a leksemi koji se koriste za oznaku neuspjeha su *izgled*, *kruh* i *pjesma*, sve redom leksemi koji označavaju nešto prolazno, nešto čemu može doći kraj, isto kao što i uspjeh lako može prijeći u neuspjeh.

Posljednji par frazema povezan je s rođenjem, no s negativnim prizvukom. To su frazemi **roditi se pod nesretnom zvijezdom** i **роден на црн петок** (*dosl.* roditi se na crni petak) koji podudarnim značenjem označavaju nesretnog čovjeka koji ne uspijeva ni u čemu. Frazemska im je slika djelomično podudarna jer imaju zajednički glagol *roditi se*, ali je okolnost tog rođenja različita, u hrvatskom jeziku je „mjesto rođenja“ *pod nesretnom zvijezdom*, dok je u makedonskom jeziku „vrijeme rođenja“ *na crni petak*.

6.1.1. Frazemi bez semantičke podudarnosti

Unutar ove će kategorije biti prikazani frazemi bez semantičke podudarnosti, kao što sam naslov govori. To se odnosi na činjenicu da su u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji potvrđeni određeni frazemi koji u makedonskom, odnosno hrvatskom jeziku imaju svoj ekvivalent, no on ne pripada konceptu (ne)uspjeha. Stoga je slikovna i strukturna podudarnost prisutna, no semantička nije te ih svrstavamo u **djelomično podudarne frazeme**.

Za početak ćemo predstaviti hrvatske frazeme čiji su ekvivalente potvrđeni u makedonskom jeziku, a u kojima izostaje semantička podudarnost vezana uz koncept (ne)uspjeha.

---

akcije rastu (skaču) *komu, čemu (čije)*

---

dobro proći

---

biti u formi

---

pet minuta *čijih*

---

prevrnuti (pokrenuti) <î> nebo i zemlju

---

ide *što* u prilog *komu, čemu*

---

sreća se nasmiješila *komu*

---

loviti u mutnoj vodi

---

ispeći / peći <svoj> zanat

---

izgubljen slučaj

Prvi frazem **akcije rastu (skaču) *komu, čemu (čije)*** u makedonskom se jeziku javlja u istome obliku, to je **му растат (скокаат) акциите / му се дигаат (качуваат, креваат) акциите** (*dosl.* rastu akcije *komu* / dižu se (penju se) akcije *komu*). Značenje im nije podudarno jer u makedonskom jeziku taj frazem označava osobu kojoj raste prestiž, autoritet i ugled. (Димитровски, Ширилов 2003: 7, том први)

Idući frazem je **dobro proći** koji se u makedonskom jeziku javlja u sličnom obliku, ali s pomalo drugačijim značenjem. To je frazem **добро (евтино, лесно) помина / помина со лесно** (*dosl.* dobro (jeftino, lako) je prošao / prošao je s lakoćom) koji znači da je netko prošao bez teškoća, odnosno da je izbjegao veliku neugodnost ili kaznu (Димитровски, Ширилов 2003: 385, том втори), dok u hrvatskom jeziku taj frazem znači uspješno izvlačenje iz neprilike. Značenja su im, dakle, bliska, no nisu u potpunosti podudarna.

Nadalje, u hrvatskom se javlja frazem **biti u formi**, a u makedonskom njemu frazemskom slikom podudaran frazem **во <полна> форма е / се наоѓа во форма** (*dosl.* biti u punoj formi

/ nalaziti se u formi) sa značenjem 'u svakome pogledu biti pogodan za *što*' (Димитровски, Ширилов 2003: 244, том трети) dok u hrvatskom taj frazem znači 'biti dobro pripremljen za *što*, biti dobar u *čemu*, moći uspješno raditi (obavljati) *što*'.

Hrvatski frazem **pet minuta čijih** u makedonskom se javlja u obliku **доаѓаат неговите пет минути / настапуваат неговите пет минути** (*dosl.* doći će njegovih pet minuta / nastupa njegovih pet minuta). Taj frazem u makedonskom znači da je neko nastupio trenutak u kojemu će moći pokazati svoje sposobnosti (Димитровски, Ширилов 2003: 182, том втори), a u hrvatskom jeziku označava povoljno vrijeme za uspjeh.

Prevrnuti (pokrenuti) <i> nebo i zemlju hrvatski je frazem koji se u istome obliku javlja u makedonskome jeziku – **ги преврте небото и земјата**. U hrvatskom taj frazem znači 'poduzeti (pokušati) sve da bi se *što* postiglo, s velikom upornošću pokušati postići *što*' dok u makedonskom njegovo značenje zvuči 'napravi *što* se napraviti može' (Димитровски, Ширилов 2003: 223, том втори)

Му оди во прилог makedonski je frazem koji je strukturno jednak hrvatskom frazemu **ide što u prilog komu, čemu** koji znači 'korisno je *komu, čemu što*, pridonositi uspjehu u *čemu*, pogodovati *komu, čemu*'. U značenju makedonskog frazema izostaje činjenica da *što* pridonosi čijem uspjehu, već se označava čija korist i suglasnost s čijim interesom. (Димитровски, Ширилов 2003: 415, том втори)

Potom, u hrvatskom jeziku javlja se frazem **sreća se nasmiješila komu**, a jednaka se frazemska slika javlja i u makedonskoj frazeologiji, u frazemu **му се насмеа среќата / му се насмевна среќата**. Razlika je u tome što u makedonskom jeziku taj frazem označava nečiju sreću (Димитровски, Ширилов 2003: 119, том трети), dok u hrvatskom jeziku taj frazem označava nečiji uspjeh, sreću ili neku drugu lijepu stvar koja se dogodila u životu. Dakle, vidimo da je u hrvatskoj frazeologiji značenje šire.

Frazem koji propituje čiju moralnost u hrvatskom jeziku glasi **loviti u mutnoj vodi**, a u makedonskom se jeziku ostvaruje kroz dva frazema. To su frazemi **лови во матно** (*dosl.* loviti u mutnom) koji označava nečasno izvlačenje koristi iz nejasne i zamršene situacije (Димитровски, Ширилов 2003: 132, том втори) i drugi **во матна вода риби лови (фаќа) / лови во матна вода** (*dosl.* u mutnoj vodi hvatati ribe / loviti u mutnoj vodi) koji označava korištenje zapetljane i nesređene situacije, odnosno nastojanje da se iz nečega zapetljanog izvuče korist. (Димитровски, Ширилов 2003: 100, том први) U hrvatskom jeziku taj frazem

označava bogaćenje (postizanje uspjeha ili drugih ciljeva) na pravno nedopušten način, u čijem značenju ponovno imamo sugestiju bogatstva kao ljudskog uspjeha.

Ponovno imamo dva makedonska frazema frazemskom slikom podudarna hrvatskom frazemu **ispeći / peći <svoj> zanat**, to su frazemi **си го испекол занаетот** (*dosl.* ispekao je zanat *tko*) i **го пече занаетот** (*dosl.* peče zanat *tko*). Makedonski frazemi označavaju čije znanje u poslu (Димитровски, Ширилов 2003: 348, том први), odnosno stjecanje iskustva u nekom poslu (Димитровски, Ширилов 2003: 348, том први), dok je značenje hrvatskog frazema 'postati / postajati vješt u <svom> poslu, svladati / svladavati sve vještine na području <svog> djelovanja'. Bliže je, dakle, značenju drugoga od dvaju navedenih makedonskih frazema, no ne i u potpunosti podudarno istom.

Posljednji frazem u ovoj kategoriji je hrvatski frazem **izgubljen slučaj** kojemu strukturno odgovara makedonski frazem **загубен случај / изгубен случај**, a označava '1. čovjeka kojemu se ne može pomoći i 2. problematičnu situaciju bez rješenja'. (Димитровски, Ширилов 2003: 101, том трети) Nasuprot tome, u hrvatskom jeziku ovaj frazem označava osobu bez uspjeha u životu, odnosno osobu koja nije ostvarila čija očekivanja.

Slijede zatim makedonski frazemi čiji su ekvivalenti potvrđeni u hrvatskom jeziku, no bez semantičke podudarnosti vezane uz koncept (ne)uspjeha.

без мака нема наука

добра мисла урка преде

на добар пат е (до нешто)

остане / останува (плива) по површина (на нешто) / се држи по површината (на нешто)

со една пушка два зајака, одн. со еден удар <отепува, убива> два зајака / со еден удар <отепува, убива> две муви, одн. со еден удар <отепува, убива> два зајака / со еден удар <отепува, убива> две муви

ги трие рацете / си ги трие рацете / трие
раце

има лесна рака / лесна му е раката / раката
му е лесна / со лесна рака е

ја фаќа среќата за гуша

првите мачиња се фрлаат во вода

остана како наврнат / си остана како
наврнат

јалова му е работата / јалова работа

со празна рака / со празни раце

остане / останува со кратки ракави / остане
/ останува со куси ракави

не му цветаат рози (ружи) / не му цутат
рози

магарешка услуга / мечкина услуга

Prvi takav frazem je **без маќа нема наука** (*dosl.* bez muke nema nauke) koji se u hrvatskom jeziku javlja u istome obliku, no, prema Hrvatskom jezičnom portalu, svrstava se u poslovice sa značenjem 'znanje se ne postiže bez truda' (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>), dok u makedonskom jeziku taj frazem znači 'ništa nije moguće postići bez napora i žrtvovanja'. Još se jedan makedonski frazem u hrvatskom javlja u obliku poslovice, to je frazem **првите мачиња се фрлаат во вода** (*dosl.* prvi mačići se bacaју u vodu) sa značenjem 'čovjek se ne treba plašiti prvog neuspjeha' dok je u hrvatskome jeziku značenje navedene poslovice 'prvi, a neuspješni   pokušaj   može   se   opravdati'. (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e11jWRY%3D)

Idući frazem koji je potvrđen je **добра мисла урка преде** (*dosl.* dobra misao kudjelju prede) koji se u hrvatskom jeziku javlja u obliku frazema **veselo srce kudjelju prede** te znači 'biti

veseo, biti u dobrom raspoloženju' (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) dok je njegovo značenje u makedonskom jeziku 'čovjek koji radi u dobrom raspoloženju, postići će i dobre rezultate'.

Frazem **остане / останува (плива) по површина (на нешто) / се држи по површината (на нешто)** (*dosl.* ostati / ostajati (plivati) po površini *čega* / držati se na površini *čega*) u hrvatskom se jeziku javlja u obliku **držati se (održati se, ostati) na površini, plivati po površini** u značenju 'držati se važne pozicije u društvu'. (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>)

Zatim su potvrđena dva podudarna frazema makedonskog jezika koji se u hrvatskom jeziku javljaju u dva oblika. To su frazemi **со една пушка два зајака** (*dosl.* jednom puškom dva zeca), odnosno **со еден удар <отепува, убива> два зајака / со еден удар <отепува, убива> две муви** (*dosl.* jednim udarcem upucati, ubiti dva zeca / jednim udarcem upucati, ubiti dvije muhe). U hrvatskom se javljaju u ovim oblicima **jednim hicem (metkom) ubiti dva zeca i jednim udarcem ubiti dvije muhe**, a oba sa značenjem 'poduzeti što da se ostvari dvostruka korist, istom akcijom postići dva probitka' (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 174, 629) dok u makedonskom jeziku ti frazemi označavaju dvostruki uspjeh.

Potvrđena su i četiri frazema sa somatskom sastavnicom. **Ги трие рацете / си ги трие рацете / трие раце** (*dosl.* trljati ruke) u makedonskom znači 'zadovoljan je zbog uspjeha, raduje se uspjehu' (*dosl.*) dok u hrvatskom jeziku **trljati ruke** znači 'biti zadovoljan, ne skrivati svoje zadovoljstvo' (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 517). Idući frazem također sadrži somatizam *ruka*, to je frazem **има лесна рака / лесна му е раката / раката му е лесна / со лесна рака е** (*dosl.* imati laku ruku / laka mu je ruka) te znači '1. raditi vješto, uspješno; 2. prema narodnom vjerovanju, uspješan početak nečega; 3. sve uspijeva *komu*, lako završava poslove *tko*'. U hrvatskom jeziku taj frazem glasi **imati laku ruku** i označava lakoću vršenja nekog posla, no ne povezuje se s leksemom *uspjeh* 'spretno i bezbolno vršiti neke (medicinske itd.) zahvate rukom' (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 511). Treći frazem sa somatizmom *ruka* je **со празна рака / со празни раце** (*dosl.* prazne ruke / praznih ruku) sa značenjem 'vratiti se, ostati bez postignuća, bez nekog uspjeha' dok u hrvatskoj frazeologiji ista frazemska slika označava ostanak bez dobitka (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>). Uz ove frazeme još možemo staviti i frazem s leksemom *rukavi*, to je frazem **остане / останува со кратки ракави / остане / останува со куси ракави** (*dosl.* ostati / ostajati kratkih rukava) koji u makedonskom znači da tko nije ništa postigao, da je tko ostao bez uspjeha. Hrvatski frazem s istom frazemskom slikom znači 'biti zakinut, ostati / ostajati bez nečeg važnog, biti

prevaren u svojim očekivanjima' (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 519) što možemo povezati s uspjehom ako je očekivanje bilo da će tko postići uspjeh, no to nije izravno rečeno te zbog toga ovo nije frazem koji u hrvatskoj frazeologiji pripada konceptu (ne)uspjeha, odnosno nije uvršten u njega prema definiranim kriterijima u okviru ovoga rada.

Posljednji frazem sa somatskom sastavnicom sadrži somatizam *guša*, to je frazem **ја фаќа среќата за гуша** i znači 'nastojati doći do uspjeha na bilo koji način', a u hrvatskom je značenje povezano s borbom. 'potući se s kim' kada je riječ o frazemu **uhvatiti koga za gušu**, odnosno značenje je '1. čvrsto uhvatiti rukama pod vrat u borbi ili fizičkom obračunavanju; 2. *pren.* odlučno se prihvatiti čega kao problema s namjerom da se taj problem riješi' kada je riječ o frazemu **zgrabiti (koga) za gušu** (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>).

Potvrđen je i frazem sa zoonimskom sastavnicom. To je frazem **магарешка услуга / мечкина услуга** (*dosl.* magareća usluga / medvjeda usluga) koji označava neuspješnu i štetnu uslugu koja će izazvati neugodnosti, a u hrvatskoj frazeologiji frazem **učiniti / činiti (napraviti / praviti) medvjedu (magareću) uslugu komu** znači 'nanijeti / nanositi štetu *komu*, odmoći / odmagati *komu*, učiniti / činiti nesmotren potez na *čiju* štetu'. (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 640)

Frazem koji bismo u hrvatskoj frazeologiji svrstali u područje emocija u frazeologiji u makedonskom jeziku znači 'ostati tužan i posramljen, jako nezadovoljan zbog nekog neuspjeha'. To je frazem **остана како наврнат / си остана како наврнат** (*dosl.* ostao je kao pokisao). Hrvatski frazem potvrđen u korištenim izvorima je poredbeni frazem **kao pokisla kokoš** i znači 'potišteno, utučeno, deprimirano'. (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 223)

Zatim se javlja frazem s leksemom *posao*, odnosno *работа*, to je frazem **јалова му е работата / јалова работа** (*dosl.* jalov *mu* je posao / jalov posao) koji znači 'nešto što ne može dati nikakav rezultat; nema nikakvog uspjeha *u čemu*'. U hrvatskom se jeziku taj frazem javlja u istome obliku, **jalov posao**²².

Posljednji frazem ove skupine je frazem **не му цветаат рози (ружи) / не му цутат рози** (*dosl.* ne cvjeta *mu* cvijeće / ne cvjetaju *mu* ruže) u značenju 'nema sreće, nema uspjeha, teško i mučno živi, ne ide *mu* posao'. Taj se frazem javlja i u hrvatskoj frazeologiji, u obliku **ne**

---

²² U *Hrvatskom frazeološkom rječniku*, kao ni na *Hrvatskom jezičnom portalu* nije moguće pronaći taj frazem i njegovo značenje. Frazem je potvrđen u bazi frazema *Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (<http://frazemi.ihj.hr/search/?q=posao>), ali bez pripadajućega značenja.

cvjetaju (ne cvatu) ruže *komu* u značenju 'teško je *komu*, ne ide dobro *komu*, život je težak (kompliciran) *komu*'. (Menac, Fink Arsovski, Venturin 2014: 522) Može se na značenjskoj razini dovesti u vezu s prethodno navedenim makedonskim frazomom slične frazemske slike, no ono ne odgovara kriterijima koji su određeni za prikupljanje frazeološke građe u okviru ovoga rada.

6.2. Semantička međujezična ekvivalencija

uhvatiti / hvatati korak < <i>s kim, s čim</i> >	прави чекори чекор напред / чекор понатаму
prokrčiti / krčiti put <i>komu, čemu</i>	патот му е отворен
roditi se pod sretnom zvijezdom	пат до свездите

Unutar ovoga potpoglavlja navedeni su oni frazemi koji u hrvatskom i makedonskom jeziku imaju istu sastavnicu, ali je njihova frazemska slika različita, a tako i njihovo značenje.

Na početku imamo jedan hrvatski frazem s leksemom *korak*, to je **uhvatiti / hvatati korak** <*s kim, s čim*> i nasuprot njemu dva podudarna makedonska frazema, to su frazemi **прави чекори** (*dosl.* praviti korake / koračati) i **чекор напред / чекор понатаму** (*dosl.* korak naprijed / korak dalje). U hrvatskome jeziku taj frazem znači 'dostići / dostizati *koga, što* u uspješnosti, izjednačiti / izjednačavati se *s kim, s čim*', dok u makedonskom jeziku navedeni frazemi znače 'preuzimati nešto, napredovati, postići uspjeh u *čemu*' i 'uspjeh, progres, napredak'.

Idući par frazema ima zajedničku noseću sastavnicu, leksem *put*. To su hrvatski frazem **prokrčiti / krčiti put *komu, čemu*** i makedonski frazem **патот му е отворен** (*dosl.* put *mu* je otvoren). Značenje hrvatskog frazema je 'stvoriti / stvarati uvjete za uspjeh (pozitivne pomake), otvoriti / otvarati mogućnost za uspjeh (ostvarenje *čega*), omogućiti / omogućavati uspjeh *komu, čemu*', a makedonskog 'imati mogućnost za uspjeh u nekome poslu, u životu'.

Posljednji par nepodudarnih frazema ima zajedničku noseću sastavnicu, leksem *zvijezda*, no različitu frazemsku sliku. Hrvatski je frazem **roditi se pod sretnom zvijezdom** u značenju 'biti

sretan u životu, uspijevati u svemu, imati sreće (uspjeha) u svemu', a makedonski je frazem **пат до ѕвездите** (*dosl.* put do zvijezda) u značenju 'put do najvišeg uspjeha'.

6.3. Nulta međujezična ekvivalencija

6.3.1. Hrvatski frazemi bez frazeološkoga ekvivalenta u makedonskom jeziku

U ovome se potpoglavlju navode hrvatski frazemi koji nemaju ekvivalenta u makedonskoj frazeologiji potvrđenoga u izvorima korištenima za potrebe provedenoga istraživanja. To su:

---

izbiti / izbijati adut (sve adute) iz ruke *komu*

---

donosi (nosi) bodove *komu što*

---

dobiti / dobivati na cijeni

---

platiti <visoku> cijenu <za što>

---

djelo *čijih* ruku

---

u džepu je *komu što*

---

doći (stići) na zelenu granu

---

pobрати / brati lovorike

---

prvo pa muško

---

ne pada (nije palo) s neba <*komu*> *što*

---

dočekati se / dočekivati se na <četiri> noge

---

osvjetlati <svoj> obraz

---

urodilo je (urodit će) plodom *što*

---

sa svojih deset prstiju [učiniti *što*, postići *što* i
sl.]

---

imati više sreće nego pameti

---

stvar hoda
palo je (pada, naišlo je, nailazi) na plodno tlo <i>što</i>
provući se kroz ušicu igle ili provući se kroz iglenu ušicu
žena zmaj
<i>nije moj dan</i>
došlo je (doći će) glave <i>komu (koga) tko, što</i>
staviti križ <i>na što</i>
otići / odlaziti kvragu
visjeti kao luster
nisko kotirati
potući (poraziti i <i>sl.</i>) do nogu <i>koga</i>
pasti / padati u <i>čijim</i> očima
spremati ražanj, a zec u šumi
imati smolu (peh)
<i>nije te sreće tko</i>

Na kraju ove tablice valja izdvojiti nekoliko frazema čiji ekvivalent nije potvrđen u *Makedonskom frazeološkom rječniku*, no čiji ekvivalent postoji i koristi se u razgovornom jeziku.

Prvi je primjer frazem **žena zmaj** koji se u makedonskom jeziku, u razgovornom stilu, javlja u istome obliku **жена-змеј** i kao takav se aktivno koristi²³.

Drugi takav primjer je makedonski frazem **не ми е денот** koji odgovara hrvatskom frazemu **није мој дан**, a koji se u makedonskom koristi i u dužoj verziji **на некој не му е денот, мене не ми е животот** (*dosl.* nekome nije dan, a meni nije život).

Posljednji primjer je frazem **pasti / padati u čijim očima** koji se u razgovornom stilu u makedonskom jeziku koristi u obliku **ми падна во очите** (*pasti kome* u očima) sa značenjem 'gubiti ugled kod koga', no, kao i u prethodna dva slučaja, to nije potvrđeno unutar rječnika. U rječniku se pak javlja oblik **падне / паднува в очи** (*dosl.* upasti / upadati u oči) sa značenjem '1. privlači / privuklo je pozornost i 2. postalo je jasno, očigledno'.

Važno je reći kako je jezik podložan promjenama, a ponekad su te promjene brže no što se mogu teorijski zabilježiti pa tomu možemo pripisati nedostatak navedenih frazema unutar rječnika koji je poslužio za prikupljanje građe.

6.3.2. Makedonski frazemi bez frazeološkoga ekvivalenta u hrvatskom jeziku

U nastavku se donosi popis makedonski frazema koji nemaju svoj frazeološki ekvivalent u hrvatskom jeziku potvrđen u izvorima korištenima za potrebe provedenoga istraživanja.

Дај, Боже, здравје!

видел и угодно и удолно

суви гаќи риби не фаќаат

без Голгота нема воскресение

град гради (врз, за, над некого)

има на дланка (некого или нешто)

---

²³ Primjer takva korištenja pronalazimo unutar članka *Македонката д-р Нина Синицки од Белград е жена змеј – неуспешна жена претприемач во Србија* (*dosl.* *Makedonka dr. Nina Sinicki iz Beograda je žena zmaj – najuspješnija poduzetnica u Srbiji*) na portalu *Слободен печат* (*dosl.* *Slobodan pečat*) – <https://www.slobodenpecat.mk/makedonkata-d-r-nina-siniczki-od-belgrad-e-zhena-zmej-najuspeshna-zhena-pretpriemach-vo-srbija/> (posljednji put pristupljeno 16.09.2021.)

месено, обесено, дома донесено, нигде
нема

три збора да врзе

прави кариера

му излезе касметот

го освои Монт Еверест

у орача црни раце, <ама> бела погача

не останува назад (од некого)

на добар пат

му дојде напред

победниците не ги судат (книж.)

превртел многу

остави / остава со прстот в уста (некого)

гален син / мамин (мајчин) син / татев
(татков) син

пантеров скок

живее успеси

се круниса со успех / се овенча со успех

ја фати фарангуцата

со чекори од седум милји

во бездна жито сее

сам си ја јаде главата / си јаде главата

операцијата успешна, пациентот мртов

како кучето со опашката (направи нешто)

остане / останува на суво

оди по лизгава патека

се погребува себеси

лоша му е работата

спукана му е работата

давај со раце барај со нозе

влезе теле, излезе вол

---

7. Zaključak

Koncept (ne)uspjeha zastupljen je u frazeologiji hrvatskoga i makedonskoga jezika. Iz leksikografskih je izvora tih dvaju jezika za potrebe istraživanja u okviru ovoga rada prikupljena frazeološka građa prema unaprijed definiranim semantičkim kriterijima. Provedena je unutarjezična semantička analiza među prikupljenom frazeološkom građom, a potvrđeni frazemi dvaju jezika stavljeni su u odnos međujezične ekvivalencije. Time se želi dati doprinos i kontrastivnim istraživanjima hrvatske i makedonske frazeologije.

Provedena je analiza pokazala kako je koncept (ne)uspjeha, koji je svoj izraz pronašao i u hrvatskim i u makedonskim frazemima, povezan i s konceptom (ne)sreće. Svojom se zastupljenošću u prikupljenoj građi ističu i oni frazemi obaju jezika koji svojim značenjem pojam uspjeha dovode u vezu s ostvarenjem na području posla i izgrađivanja karijere. I dok se u tom smislu koncept (ne)uspjeha dovodi u vezu s djelovanjem određenoga subjekta, potvrđeni su i oni frazemi koji uspjeh povezuju sa sudbinskom predodređenošću, primjerice okolnostima u kojima je tko rođen.

Međujezična nam je usporedba pokazala da postoji mnogo hrvatskih frazema bez ekvivalenta u makedonskom jeziku i obrnuto. Ono što najviše iznenađuje jest činjenica da postoji mnogo frazemske slikom podudarnih frazema u makedonskom i hrvatskom jeziku čije se značenje razlikuje, odnosno čije značenje nije povezano s konceptom (ne)uspjeha. Zbog pripadnosti se istoj jezičnoj skupini moglo pretpostaviti da će biti puno više podudarnih frazema, no njihova zastupljenost u prikupljenoj frazeološkoj građi nije velika. Dijelom se takva (ne)podudarnost može dovesti u vezu s različitim pristupima i određenju osnovne jedinice frazeološkoga jezičnog sustava u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji, odnosno postavljenoj granici i kriterijima kojima se određuje razlika između frazema i poslovice. Na tu se činjenicu donosi osvrt u okviru ovoga rada te se time otvara mogućnost za pristup kojim se u metodologiji provedenoga istraživanja oblikovani kriteriji mogu relativizirati, ali i smatrati odrednicama koje su neizostavnim polazištem za njegovu sustavnost, temeljenu klasifikaciju i daljnja razmatranja.

8. Literatura

Anić, V. (2000.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb

Fink, Ž. (2002.) *Hvatamo li za bradu Boga ili boga? O jednom pravopisnom problemu u frazeologiji*. Filologija 36-37, Zagreb; preuzeto prema <https://hrcak.srce.hr/173192> (posljednji put pristupljeno 12.09.2021.)

Fink-Arsovski, Ž. (2002.) *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. FF press, Zagreb.

Fink-Arsovski, Ž., B. Kovačević, A. Hrnjak (2010.) *Bibliografija hrvatske frazeologije*. Knjigra, Zagreb.

Filipović Petrović, I. (2018.) *Kada se susretnu leksikografija i frazeologija*. Srednja Europa, Zagreb

Hrvatski jezični portal (<https://hjp.znanje.hr/>)

Ivšić Majić, D., Vukša Nahod, P. (2018.) *O dinjama i lubenicama iliti kako obrati bostan*. Hrvatski jezik, Vol. 5, No. 2; preuzeto prema https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=o+dinjama+i+lubenicama (posljednji put pristupljeno 16.09.2021.)

Kovačević, B. (2012.) *Frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

Menac, A. (2007.) *Hrvatska frazeologija*. Knjigra, Zagreb

Menac, A., Fink-Arsovski, Ž., Venturin, R. (2014.) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb, Naklada Ljevak

Melvinger, J. (1983.) *Frazeološki parovi riječi*. Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 31(4), 107-114.

Šarić, Lj. (1992.) *Antonimija: neke značenjske i tvorbene odrednice*. Rasprave ZHJ, sv. 18

Šarić, Ljiljana (2007) *Antonimija u hrvatskome jeziku: Semantički, tvorbeni i sintaktički opis*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Turk, M. (2004.) *Neka odstupanja u antonimskoj simetriji u hrvatskom jeziku*. Fluminensia, god. 16, br. 1-2, str. 87-94; preuzeto prema <https://hrcak.srce.hr/4357> (posljednji put pristupljeno 12.08.2021.)

Turk, M., Opašić, M., Spicijarić Paškvan, N. (2012.) *Crno na bijelom: Crna, bijela i siva boja u hrvatskoj, talijanskoj i njemačkoj frazeologiji*. FF press, Zagreb

Димитровски, Ширилов (2003.) *Фразеолошки речник на македонскиот јазик (том први, том втори, том трети)*. Огледало, Скопје

Велјановска, К. (2006.) *Фразеолошките изрази во македонскиот јазик со осврт на соматската фразеологија*. Македонска ризница, Куманово

9. Prilog – prikupljena građa

HRVATSKI FRAZEMI (preuzeto prema Menac, Fink Arsovski, Venturin (2014.)
Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb, Naklada Ljevak)

1. Koncept uspjeha

izbiti / izbijati adut (sve adute) iz ruke komu 'pobiti / pobijati čije argumente, pobijediti / pobjeđivati koga, onemogućiti / onemogućavati koga u daljnjem djelovanju'

akcije rastu (skaču) komu, čemu (čije) 'izgledi čiji za uspjeh se povećavaju'

donosi (nosi) bodove komu što 'donosi (nosi) uspjeh komu što, koristi komu što'

uhvatiti boga za bradu 'napraviti (postići) nešto što se činilo nemogućim (neostvarivim), učiniti (postići) nešto o čemu drugi maštaju'

dobiti / dobivati na cijeni 'postići / postizati veći ugled, dobiti / dobivati na ugledu, postati / postajati sve više cijenjen (poštovan)'

platiti <visoku> cijenu <za što> 'podnijeti <velike> žrtve radi postizanja nekog cilja (uspjeha), uložiti velike napore radi postizanja nekog cilja (uspjeha)'

daleko dogurati (dotjerati) 'postići uspjeh, uspjeti u životu, zauzeti visok položaj'

imati svoj dan 'određenog dana biti u formi, imati uspjeha određenog dana, uspješno obaviti (riješiti) što određenog dana'

djelo čijih ruku 'vlastito ostvarenje, rezultat vlastitog rada'

pojesti za doručak koga 'uništiti koga, poraziti koga, potući do nogu koga'

zlatno doba <čega (za što)> 'vrijeme procvata <čega>, najbolje (najuspješnije) godine <čega (za što)>'

krenulo je (krenut će, pošlo je, poći će) po dobru što 'uspješno je započela (će započeti) kakva aktivnost, dobro je počelo (će početi) što'

dobro ide komu, čemu <što> 'ima uspjeha tko, postiže uspjehe tko, što, uspješan je tko, uspješno je što'

dobro proći 'uspješno (sretno) se izvući iz neprilike, proći bez loših posljedica, imati sreću'

u džepu je *komu što* 'siguran je u svoj uspjeh *tko*'

biti u formi 'biti dobro pripremljen *za što*, biti dobar *u čemu*, moći uspješno raditi (obavljati) *što*'

doći (stići) na zelenu granu 'popraviti svoj položaj, oporaviti se od gubitaka, napokon uspjeti *u čemu*'

uhvatiti / hvatati korak <*s kim, s čim*> 'dostići / dostizati *koga, što* u uspješnosti, izjednačiti / izjednačavati se *s kim, s čim*'

roditi se u košuljici 'biti sretan u životu, uspijevati u svemu, imati sreće (uspjeha) u svemu'

baciti (oboriti) na leđa *koga* 'svladati *koga*, pobijediti *koga*, poraziti *koga* (obično u neravnopravnoj borbi s visokim rezultatom)'

probiti / probijati led 'početi / počinjati nešto novo, postići / postizati prvi uspjeh, prvi učiniti *što*, promijeniti / mijenjati ustaljenu praksu'

pobрати / brati *lovorike* 'ostvariti / ostvarivati uspjeh, steći / stjecati slavu, postati / postajati slavan'

spavati (ležati, uspavati se i *sl.*) na *lovorikama* 'zadovoljiti se / zadovoljavati se postignutim, uspavati se na stečenoj slavi, zanijeti se svojim uspjehom, predugo se zanositi svojim uspjehom'

pet minuta *čijih* 'povoljno vrijeme za *čiji* uspjeh (postizanje dobrih rezultata)'

prvo pa muško 'neočekivani uspjeh u prvom pokušaju'

loviti u mutnom 'koristiti se nesređenim prilikama za svoj (vlastiti) probitak, bogatiti se (postizati uspjeh ili druge ciljeve) na pravo nedopušten način'

čekati da *što* padne s neba 'očekivati uspjeh (zaradu) bez truda i muke'

ne pada (nije palo) s neba <*komu*> *što* 'dobiti / dobivati (postići / postizati) *što* uz teškoće (uz velik napor)'

prevrnuti (pokrenuti) <*i*> nebo i zemlju 'poduzeti (pokušati) sve da bi se *što* postiglo, s velikom upornošću pokušati postići *što*'

dočekati se / dočekivati se na <*četiri*> noge 'snaći se, uspješno se izvući iz neugodne situacije (teškog položaja)'

osvjetlati <svoj> **obraz** 'postići uspjeh, istaknuti se nečim dobrim (pozitivnim, časnim)'

držati palce (fige) <komu> 'željeti sreću (uspjeh) *komu*, podupirati *čija* nastojanja; željeti da se što ostvari'

urodilo je (urodit će) plodom što 'postignut je uspjeh, uspješno je završeno *što*'

pogodak u sridu 'veliki uspjeh, ispravan (uspješan) potez' *odn.* **pogoditi u sridu** 'uspjeti u *čemu*, ostvariti uspjeh u *čemu*, ispravno (dobro) postupiti, napraviti baš ono što treba'

pun pogodak 'ono što je potrebno, veliki uspjeh, ispravan potez'

ide što u prilog *komu, čemu* 'korisno je *komu, čemu što*, pridonositi uspjehu u *čemu*, pogodovati *komu, čemu*'

sa svojih deset prstiju [učiniti što, postići što i sl.] 'potpuno sam, bez tuđe pomoći, vlastitim naporom [učiniti *što*, postići *što* i sl.]'

prokrčiti / krčiti put *komu, čemu* 'stvoriti / stvarati uvjete za uspjeh (pozitivne pomake), otvoriti / otvarati mogućnost za uspjeh (ostvarenje *čega*), omogućiti / omogućavati uspjeh *komu, čemu*'

biti sretne ruke <u *čemu*> 'imati sreće (uspjeha) <u *čemu*>, uspijevati <u *čemu*>'

ide od ruke *komu što* 'uspijeva *komu što*, ima uspjeha *tko u čemu*, vješt (spretan) je *tko u čemu*'

polazi (pošlo je) za rukom *komu što* 'uspijeva (uspjelo je) *komu što*, dobro ide *komu što*, ima uspjeha *tko u čemu*'

pala je sjekira (žlica, kašika) u med *komu* 'iznenada se posrećilo *komu*, imao je sreće (uspjeha) *tko*, uspjelo je *komu* da znatno popravi svoj materijalni položaj'

imati više sreće nego pameti 'uspjeti zahvaljujući više slučaju nego svojim zaslugama (znanju, itd.)'

sreća se nasmiješila *komu* 'doživio je uspjeh (sreću, nešto lijepo) *tko*, ima sreću *tko*'

treća sreća 'ono što dva puta ne uspije, a treći put uspije, uspjeh u trećem pokušaju'

stvar hoda 'dobro je krenulo, počelo je kako treba, posao (rad itd.) se dobro odvija, rezultat (uspjeh) je dobar'

palo je (pada, naišlo je, nailazi) na plodno tlo što 'naišlo je (nailazi) na dobar prijam *što*, ima velikih izgleda za uspjeh *što*, počelo je (počinje) davati rezultate *što*, dobro je prihvaćeno *što*'

provući se kroz ušicu igle ili provući se kroz iglenu ušicu 'jedva (s teškom mukom) ostvariti uspjeh, postići što uz velike napore (naprezanja), ostvariti što god gotovo nemoguće'

loviti u mutnoj vodi 'koristiti se nesređenim prilikama za svoj (vlastiti) probitak, bogatiti se (postizati uspjeh ili druge ciljeve) na pravno nedopušten način'

ispeći / peći <svoj> zanat 'postati / postajati vješt u <svom> poslu, svladati / svladavati sve vještine na području <svog> djelovanja'

glavni zgoditak 'ono najvažnije <u danom trenutku>, najveći životni dobitak (uspjeh)'

roditi se pod sretnom zvijezdom 'biti sretan u životu, uspijevati u svemu, imati sreće (uspjeha) u svemu'

žena zmaj 'žena koja je istovremeno i uspješna poslovna žena i majka i domaćica'

2. Koncept neuspjeha

akcije padaju komu, čemu (čije) 'smanjuju se *čiji* izgledi za uspjeh'

izgubiti / gubiti bitku (borbu) s kim, s čim 'ne moći se mjeriti *s kim, s čim*, ne biti više ravan *komu, čemu*'

obratiti bostan 'loše proći, nastradati, pretrpjeti neuspjeh'

nije moj dan '*nisam* u formi, ništa *mi* ne uspijeva'

došlo je (doći će) glave komu (koga) tko, što 'izazvao je (izazvat će) *čiju* smrt (propast) *tko*, izazvalo je (izazvat će) *čiju* smrt (propast) *što*, upropastio je (upropastit će) *koga tko*, upropastilo je (upropastit će) *koga što*'

nemati nikakvih izgleda 'biti bez šanse za uspjeh'

staviti križ na što 'prekrižiti *što*, smatrati da je nešto sasvim propalo (izgubljeno), odustati *od čega*, zaboraviti *što*'

nema <tu (ovdje)> kruha <za koga> 'nema budućnosti *u čemu za koga*, nema mogućnosti *za koga* da uspije u nekoj sredini'

otići / odlaziti kvragu 'propasti / propadati, otići / odlaziti u propast, zauvijek nestati / nestajati'

visjeti kao luster 'biti u nezavidnom (nesigurnom) položaju, biti pred propašću'

nisko kotirati 'ne biti cijenjen (poštovan, priznat), nemati visok ugled'

potući (poraziti i sl.) do nogu koga 'nanijeti težak poraz *komu*, potpuno poraziti *koga*, pobijediti *koga*'

pasti / padati u čijim očima 'izgubiti / gubiti *čije* poštovanje, izgubiti / gubiti ugled *kod koga*, ostati / ostajati bez ugleda *kod koga*'

Pirova pobjeda 'pobjeda koja se ne smatra uspjehom, pobjeda koja gubi svrhu zbog pretjeranih žrtava, pobjeda koja ne donosi radost, lažna (besmisljena) pobjeda'

spremati ražanj, a zec u šumi 'preuranjeno se radovati, ići na nesigurno, očekivati uspjeh bez potrebnih priprema'

izgubljen slučaj 'osoba bez uspjeha u životu, osoba koja nije ostvarila očekivanja, osoba koja se ne snalazi u životu'

imati smolu (peh) 'loše prolaziti u životu, doživjeti / doživljavati neugodnosti (neuspjehe)'

nije te sreće tko 'ne može se dogoditi *komu što*, ne uspijeva *komu što*, ne ostvaruje se željeno *komu*'

slomiti (polomiti) zube na čemu 'propasti, pretrpjeti krah (slom, poraz) *u čemu*, doživjeti neuspjeh *u čemu*, biti nedorastao zadatku'

roditi se pod nesretnom zvijezdom 'biti nesretan, nemati sreće (uspjeha) *u čemu*'

MAKEDONSKI FRAZEMI (preuzeto prema Димитровски, Т., Ширилов, Т. (2003.)

Фразеолошки речник на македонскиот јазик. Скопје, Огледало)

1. Концепт uspjeha

види аир 'стекне нешто добро, оствари некаква добивка'

ја доби битката 'успеа да ја реализира намерата'

го фати Бога за брада (очи) '1. постигна нешто големо, нешто што изгледа неостварливо; 2. (ирон.) не постигна големи успеси (кога некој се гордее со вообразен успех); 3. семоќен е, задоволен е со постигнатото'

Дај, Боже, здравје! 'желба за успех во нешто'

со Бога вечерал 'има голем успех, среќен е'

видел и угодно и удолно 'доживеал сè во животот: и успеси и неуспеси, и убави и неубави работи'

златни времиња (книж.) 'успешна, среќна епоха, ера, период; период на брз и разностран напредок'

суви гаќи риби не фаќаат 'треба да се вложи напор, да се направи жртва за да се постигне нешто'

без Голгота нема воскресение '1. без напор нема успех; 2. без страдање нема спас'

го фати (фатил) Господ за брадата '1. постигна нешто големо, нешто што изгледа неостварливо; 2. (ирон.) постигнува голем успех (кога некој се гордее со вообразен успех); 3. семоќен е, задоволен е со постигнатото'

град гради (врз, за, над некого) '1. има голема надеж во некого, наполно е уверен и очекува успех; 2. многу му се радува на некого; 3. заштити некого, внимава да не му се случи ништо непријатно'

животно дело / дело на животот (книж.) 'најважното дело на кое човек работи цел живот, труд што претставува највисок дострел на творештвото'

се родил на ден Велигден 'успеа во сè, среќен е'

има свој ден 'инспириран е, се покажува во форма, успешен е'

има на дланка (некого или нешто) 'сигурен е во успехот, има на располагање некого или нешто'

месено, обесено, дома донесено, нигде нема 'за да постигнеш нешто треба да се потрудиш, да вложиш напор'

далеку <ја> дотера 'постигна голем успех во животот'

три збора да врзе 'само малку му треба за да постигне многу'

прави кариера 'постигнува успех во службата, во животот'

касметот му работи / му работи касметот (арх.) 'има среќа, мошне успешен е во животот'

му излезе касметот (разг.) '1. има успех во некоја работа; 2. за девојка – си најде момче за да се мажи'

од трета мајка 'успеа при третиот обид'

без мака нема наука 'ништо не се постигнува без напор и жртвување'

добра мисла урка преде 'кога човек работи со добро расположение, ќе постигне и добри резултати'

го освои Монт Еверест 'постигна феноменален успех'

го дупна (скрши) мразот / мразот е пробие (книж.) 'постигна почетен успех; се случи тоа што долго го чекаа, отстранети се пречките'

у орача црни раце, <ама> бела погача 'тешкиот и чесен труд дава убави и плодни резултати'

не останува назад (од некого) 'се труди да ги има истите успеси, не остава да го испревари други во нешто'

стиска палци 'му држи среќа некому, му пожелува некому успех'

на добар пат 'поздрав со желба за среќа и успех при патувањето, во работата'

на добар пат е (до нешто) 'се приближува кон успехот, кон остварувањето на нешто (и во негативна смисла)'

пат до ѕвездите (книж.) 'пат до највисокиот успех'

патот му е отворен 'има можност да успее во некоја работа, во животот'

и неговиот петел ќе запее (кукуригне) 'ќе дојдат и за него посреќни дни и успех'

победниците не ги судат (книж.) 'главно е да се победи (чесно или нечесно); тој што постигнал успех – не подлежи на критика'

остане / останува (плива) по површина (на нешто) / **се држи по површината** (на нешто) '1. успешно ги совладува тешкотиите, се снаоѓа; 2. има јавни функции, си ги чува позициите'

полн погодок (жарг.) 'целосен успех, успешен потег'

му дојде напред 'има успех и среќа'

превртел многу (жарг.) 'имал голем успех кај жените'

остави / остава со прстот в уста (некого) 'измами / измама некого во очекувањата, во надежта да добие нешто, да успее во нешто'

со една пушка два зајака 'со еден потег две работи (свршува), постигнува двоен успех'

му одат работите / му оди работата 'напредува, успева'

ги трие рацете / си ги трие рацете / трие раце 'задоволен е поради успехот, му се радува на успехот'

има лесна рака / лесна му е раката / раката му е лесна / со лесна рака е '1. работи вешто, умешно; 2. според народното верување / овозможува успешен почеток на нешто; 3. сè му успеа, лесно го завршува почнатото'

му иде (оди, поаѓа, тргнува) од рака / му оди (тргнува) по рака 'успеа во нешто; успеа без тешкотии'

по рака му е 'умее, успева да стори нешто'

му падна секирата во мед / му удри секирата в мед 'ненадејно дојде до голема добивка, до добра положба, функција, до голем успех; го послужи среќата'

гален син / мамин (мајчин) син / татев (татков) син (жарг.) 'привилегиран млад човек што во сè успева само благодарейќи на големата секаква поддршка од своите родители'

пантеров скок (книж.) 'навремен потфат, што секогаш успева'

живее од стара слава 'ти користи плодовите од својот некогашен успех'

ја фаќа среќата за гуша 'настојува на секој начин да успее'

му тргна / му тргна за напред '1. почна да печали и да постигнува успех во животот; 2. почна да напредува'

му тргна на добро 'почна да успева, му проработи среќата'

со еден удар <отепува, убива> два зајака / со еден удар <отепува, убива> две муви
'со една постапка постигнува двоен успех, две користи; наеднаш свршува две работи'

живее успеси (книж.) 'постигнува добар успех'

се круниса со успех / се овенча со успех (книж.) 'заврши успешно'

ја фати фарангуцата (жарг.) 'успеа да си ја нареди работата'

прави чекори 'презема нешто, напредува, постигнува успеси во нешто'

со чекори од седум милји (книж.) 'многу брзо и успешно напредува'

чекор напред / чекор понатаму '1. успех, прогрес, напредок; 2. развиток, движење на нешто (главно кон подобрување)'

човек со добра рака / човек со среќна рака 'оној што со својата дарба или со своето дело донесува среќа, успех'

2. Концепт neuspjehа

му паѓаат акциите 'го губи престижот, авторитетот, угледот, важноста'

во бездна жито сее 'прави нешто бесполезно, си го губи залудно времето'

ја загуби битката 'доживеа неуспех'

го обра бостанот '1. пропадна, настрада, лошо помина; 2. направи грешка со тешки последици'

сам си ја јаде главата / си јаде главата 'се уништува, се сотира сам, оди кон пропаст'

си ги искрши (скрши) забите 'претрпе неуспех'

роден е под црна ѕвезда / се родил под несреќна ѕвезда (книж.) 'нема среќа во животот, не успева во ништо'

како кучето со опашката (направи нешто) 'ја свршува работата безуспешно, лошо, површно'

заспива (почива, спие) на лаврите (книж.) 'ја прекинува активноста по првиот голем успех; живее од минатата слава'

првите мачиња се фрлаат во вода 'не треба човек да се плаши од првите неуспеси'

чека да му падне од небото 'очекува добивка без мака и труд'

не му оди 'нема успех, не успева'

операцијата успешна, пациентот мртов (жарг.) 'се вели за тотален неуспех'

остана како наврнат / си остана како наврнат 'остана растажен и засрамен, многу незадоволен поради некој неуспех'

остане / останува на суво 'измамен е во очекувањето да добие нешто, да успее во нешто'

оди по лизгава патека 'се изложува на опасност, трпи неуспех'

ја испеа песна / неговата песна е испеана / песната му е испеана / си ја испеа песната
'1. сврши времето кога имаше власт; 2. за него веќе нема можности за успех; 3. животот му завршува'

роден на црн петок 'многу несреќен човек, што не успева во ништо'

Пирова победа (книж.) 'победа безвредна со сопствените огромни загуби'

се погребува себеси 'сам е виновен за својот неуспех; сам си ја прекинува кариерата'

помина како никој / си помина како никој негов 'помина многу лошо, доживеа голем неуспех, голема несреќа'

јалова му е работата / јалова работа 'нешто што не може да даде никаков резултат; нема никаков успех во нешто'

лоша му е работата 'се наоѓа во тешка, безизлезна положба, без изгледи за успех или спасување'

спукана му е работата 'се наоѓа во тешка, безизлезна положба, без никакви изгледи за успех или спас'

давај со раце, барај со нозе 'се вели кога некој подготвено дава нешто на заем, но многу тешко или никако не успева да си го врати даденото'

испушти / испушта од рака (раката) (некого или нешто) / **испушти / испушта од раце (рацете)** (нешто или некого) '1. ја губи моќта, влијанието над некого или над нешто; 2. загуби / загубува некого или нешто поради невнимание, неуспех, слабост и сл; не умее да искористи нешто'

со празна рака / со празни раце '1. дојде, иде, се враќа и сл. – без ништо, не носи ништо (храна, пари и сл.); 2. се враќа, останува и сл. – без да постигне нешто, без да успее во нешто; 3. враќа, испраќа, остава некого – без нешто; не дава ништо'

остане / останува со кратки ракави / остане / останува со куси ракави 'ништо не постигнува, остане / останува без успех'

не му цветаат рози (ружи) / не му цутат рози (ружи) 'нема среќа, нема успех, тешко, мачно живее, не му одат добро работите'

влезе теле, излезе вол 'се вели за оној што, поради својот ограничен ум, не постигнал никаков успех во животот, во образованието, во работата'

магарешка услуга / мечкина услуга 'неуспешна услуга што му носи штети, непријатност на лицето на кое му е сторена'

10. Sažetak i ključne riječi na hrvatskom jeziku

Koncept (ne)uspjeha u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji

Rad se bavi frazemima koji pripadaju konceptu (ne)uspjeha ekscerpiranih iz dvaju izvora – *Hrvatskoga frazeološkog rječnika* i *Фразеолошки речник на македонскиот јазик (Frazeološkog rječnika makedonskoga jezika)*. Sami su leksemi uspjeh i neuspjeh antonimni pa je odmah na početku ukratko predstavljeno nekoliko antonimnih frazema potvrđenih u prikupljenoj građi. Nadalje, prikupljeni su frazemi semantički analizirani i podijeljeni u podskupine prema sastavnicama koje sadrže. Osim semantičke analize, prikupljeni frazemi stavljeni su u odnos međujezične ekvivalencije i raspoređeni prema potpunoj i djelomičnoj podudarnosti, samo semantičkoj podudarnosti te nultoj podudarnosti.

Ključne riječi: frazeologija, uspjeh, neuspjeh, semantička analiza, međujezična ekvivalencija, antonimija, hrvatski jezik, makedonski jezik

11. Sažetak i ključne riječi na makedonskom jeziku

Концептот (не)успех во хрватската и во македонската фразеологија

Во овој дипломски труд се анализираат фраземи со концептот (не)успех ексцерпирани од *Хрватскиот фразеолошки речник (Hrvatski frazeološki rječnik)* и од *Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик*. Лексемите *успех* и *неуспех* се антоними, затоа на самиот почеток, накратко се прикажани неколку антонимни фраземи.

Потоа, фраземите се обработени семантички според критериумите според кои се собрани. Собраните фраземи се разгледани во однос на меѓујазичната еквиваленција и се распоредени на фраземи кои целосно се совпаѓаат, на фраземи кои делумно се совпаѓаат и на фраземи без еквиваленти во македонскиот односно во хрватскиот јазик.

Клучни зборови: фразеологија, успех, неуспех, меѓујазична еквиваленција, антоними, хрватски јазик, македонски јазик

12. Naslov i ključne riječi na engleskom jeziku

The concept of succes and faliure in Croatian and Macedonian phraseology

Keywords: phraseology, success, faliure, semantic analysis, interlingual equivalence, antonymy, Croatian language, Macedonian language

ZAHVALA

U životu se sve uvijek posloži točno onako kako mora biti. Posložilo se i to da je seminarski dio kolegija *Leksikologija* održavala doc. dr. sc. Željka Macan, čiji je pristup temi mnoge od nas, koji smo više voljeli književnost od jezika, zaintrigirao i natjerao nas da se detaljnije bavimo jezičnim temama.

Posložila se tako i jedna druga okolnost, da na mojoj trećoj godini studija kolegij *Makedonski jezik* počne predavati mr. sc. Biljana Stojanovska pod čijim sam mentorstvom pohađala *Ljetnu školu makedonskog jezika, kulture i literature* te se beskrajno zaljubila u Makedoniju, makedonsku hranu, ljude, jezik i kroz nekoliko predavanja tijekom ljetne škole upoznala makedonsku frazeologiju.

Sve se to spojilo u ideju o mom diplomskom radu – **usporedba frazema u hrvatskoj i makedonskoj frazeologiji**.

Zahvaljujem svojim mentoricama Željki Macan i Biljani Stojanovskoj što su u svakom trenutku mentoriranja mog diplomskog rada bile dostupne za pitanja i nedoumice koje sam imala i bile spremne odgovoriti na iste, dati prijedlog za popravak i savjet kada ne bih znala kako dalje.

Hvala mojim prijateljicama i prijateljima koji su uvijek imali riječi podrške i ovih pet godina vjerovali u moj uspjeh. Zahvaljujem svojoj dugogodišnjoj cimerici i prijateljici na *držanju palčeva*, na ohrabivanju, na svakom „Sretno!“ tijekom ovih godina, na kuhanju čaja i na igranju *Jamba* kako bih skrenula misli s učenja.

Najveće hvala mojoj obitelji, mami, tati i bratu, na bezuvjetnoj ljubavi, podršci i na tome što su vjerovali u mene čak i kada ja sama nisam. Mama, oprosti što si svaki moj ispit doživjela još stresnije nego ja sama. Tata, neka mi tvoja pluća oprostite što si onaj dan, dok si me čekao ispred fakulteta da završim s ispitom, popušio cijelu kutiju cigareta. Rafael, hvala ti što si mi pred svaki ispit rekao „znan ja da ti to moreš“. Bez vas ne bih bila osoba kakva jesam. Obitelj ne možemo birati, ali i da sam birala, ne bih odabrala bolju od vas.

I na kraju, hvala mojem Filipu što je trpio sve moje drame i obrisao svaku moju suzu.

Vaša Tiana